

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

Diplomová práce

Povinný díl a otázky s ním spojené

Zpracovala: Jitka Forstová

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jitka FORSTOVÁ**
Osobní číslo: **R15M0071P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Povinný díl a otázky s ním spojené**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Vývoj institutu povinného dílu
3. Povinný díl a jeho úprava dle NOZ
4. Závěr

Rozsah diplomové práce:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

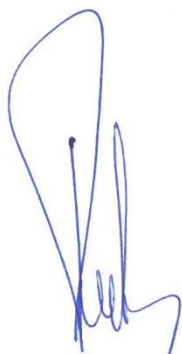
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce:

30. ledna 2019

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2020

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2020

.....
Jitka Forstová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda vyjádřila poděkování vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Janu Paulymu, CSc. a paní notářce JUDr. Editě Jantačové za cenné rady, užitečné připomínky a účinnou pomoc při zpracování.

Obsah

Seznam použitých zkratk	1
Úvod	2
1. Vývoj institutu povinného dílu	5
1.1. Povinný díl podle římského práva	5
1.1.1. Nepominutelní dědicové	6
1.1.2. Velikost povinného dílu	7
1.1.3. Justiniánova novela č. 115	8
1.2. Povinný díl podle obecného zákoníku občanského	9
1.2.1. Obecný zákoník občanský	9
1.2.2. Úprava povinného dílu v obecném zákoníku občanském	10
1.2.2.1. Nepominutelní dědicové	11
1.2.2.2. Povinný díl	13
1.2.2.3. Připočtení darování a vpočtení na povinný díl	16
1.2.2.4. Vydědění	19
1.2.2.5. Nárok oprávněných osob na nutnou a slušnou výživu	22
1.3. Povinný díl podle vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937	23
1.3.1. Pozadí vzniku vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937	23
1.3.2. Úprava povinného dílu a otázek s ním se pojících ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937	24
1.4. Úprava povinného dílu od 1. 1. 1951 do 31. 12. 2013	28
1.4.1. Občanský zákoník z roku 1950	28
1.4.1.1. Nepominutelní dědicové a jejich ochrana	28
1.4.1.2. Povinný díl (zákonný podíl)	29
1.4.1.3. Započtení na zákoný podíl	30
1.4.1.4. Vydědění	31
1.4.2. Občanský zákoník z roku 1964	33
1.4.2.1. Neopomenutelní dědicové a jejich ochrana	33

1.4.2.2.	Povinný díl (povinný podíl)	35
1.4.2.3.	Vydědění	38
2.	Povinný díl podle občanského zákoníku z roku 2012.....	40
2.1.	Nepominutelní dědicové	41
2.1.1.	Ochrana nepominutelných dědiců	43
2.1.2.	Právo nepominutelných dědiců na nutnou výživu	46
2.2.	Povinný díl	47
2.2.1.	Způsoby zanechání povinného dílu	49
2.2.2.	Způsoby vypořádání povinného dílu	51
2.2.3.	Výpočet povinného dílu	52
2.3.	Započtení	56
2.3.1.	Započtení na povinný díl	57
2.4.	Vydědění	59
	Závěr.....	64
	Cizojazyčné resumé.....	69
	Seznam použité literatury	70

Seznam použitých zkratek

ABGB / o.z.o.	- Císařský patent č. 946/ 1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.
ČSR	- Československá republika
DZ	- důvodová zpráva
LZPS	- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.
nesporný patent	- Císařský patent č. 208/1854 ř. z., zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech.
NOZ	- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
odst.	- odstavec
OZ 1950	- Zákon č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
OZ 1964	- Zákon č. 40/ 1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.
Sb.	- Sbírka
Sb. z. s.	- Sbírka zákonů soudních
sp. zn.	- spisová značka
tzn.	- to znamená
tzv.	- tak zvaný
VN 1937	- Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937.

Úvod

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na problematiku povinného dílu a otázek pojících se s tímto institutem. Povinný díl spadá do odvětví práva dědického, které je nedílnou součástí práva občanského, v němž je zakotveno mnoho soukromoprávních zásad. Právě institut povinného dílu je zářným příkladem, jak se tyto soukromoprávní zásady mohou vzájemně prolínat a dle mého názoru především toho, že jejich vzájemné postavení je určováno pohledem té které právní úpravy na danou problematiku, což je spojeno jak s historickým, tak společenským kontextem.

Hlavním důvodem volby tohoto tématu je především má několikaletá praxe v notářské kanceláři, díky níž jsem se s institutem povinného dílu mnohokrát setkala. Prostřednictvím této práce jsem si chtěla prohloubit znalosti v rámci tohoto institutu, jelikož bych se notářské praxi ráda věnovala i nadále. Dané téma jsem si zvolila také proto, že jsem přesvědčena o značné důležitosti tohoto institutu v rámci dědického práva. Je to právě odvětví práva dědického, které z mého pohledu tvoří nejpodstatnější část notářské činnosti, kdy je notář v rámci řízení o pozůstalosti v postavení soudního komisaře a je tak nepostradatelným a nenahraditelným článkem soudní činnosti. Vedle řízení o pozůstalosti je náplní činnosti notáře v rámci oblasti dědického práva mimo jiné i sepisování pořízení pro případ smrti ve formě notářských zápisů, jež jsou charakteristickým rysem zůstavitelovy testovací svobody. A právě institut povinného dílu zasahuje do řízení o pozůstalosti, tak i do sepisování závětí, dědických smluv, prohlášení o vydědění a dalších pořízení, která do budoucna modifikují poměry mezi zůstavitelovými dědici, především zůstavitelovými potomky, kteří jsou dle soudobé právní úpravy dědici nepominutelnými a jako takovým jim přísluší nárok na povinný díl.

Povinný díl tedy představuje jakýsi ochranný štít pro zůstavitelovy děti, a pokud tyto nedědí, tak pro jejich potomky, kteří mají díky tomuto institutu nárok na poměrnou část z pozůstalosti a dostávají se tak do postavení věřitelů dědiců a odkazovníků. V rámci principu rodinné solidarity je podstatné zmínit, že povinný díl, který se má nepominutelným dědicům dostat, jim musí být zanechán ničím nezátížen. Tento jejich nárok jim ovšem za určitých, zákonem taxativně stanovených okolností, nenáleží, což opětovně charakterizuje střet různých právních zásad, v tomto případě zásady autonomie vůle a rodinné solidarity

představující ochranu nepominutelných dědiců. V neposlední řadě jsem při výběru tématu přihlédla i k tomu, že dědické právo tvoří nedílnou součást života každého z nás a zejména otázka ochrany nepominutelného dědice a jeho nároku na povinný díl je v praxi otázkou běžnou a zasahující do většiny rodinných vztahů.

Každý právní institut se vyvíjí, přizpůsobuje se aktuálním společenským potřebám a podmínkám a zákonodárci se při tvorbě nových zákonů často inspiroují starými právními úpravami. Z tohoto důvodu považuji za nezbytné věnovat se povinnému dílu a s ním se pojícím otázkám jak z pohledu současné právní úpravy, tak z pohledu historického vývoje institutu a historického kontextu toho kterého období, abych dosáhla toho, že čtenáři mé diplomové práce bude poskytnut ucelený výklad problematiky.

Vlastní text práce rozdělím do dvou hlavních kapitol, které budou dále členěny na podkapitoly zaměřené podrobněji na danou problematiku. V práci se pokusím o logické zpracování tématu, tudíž první část vlastního textu věnuji historickému vývoji povinného dílu a otázkám s ním spojených a v navazující druhé části zpracuji problematiku z pohledu soudobé hmotněprávní úpravy obsažené v *NOZ*.

V první části vlastního textu diplomové práce rozeberu vývoje institutu povinného dílu a navazujících otázek, které v období moderního pojetí práva prošly různými změnami. V první podkapitole této části se zaměřím na úpravu problematiky za práva římského, jelikož právě římské právo tvoří základ soudobé kontinentální právní úpravy a předobraz moderní právní úpravy jako takové. Myšlenka ochrany zůstavitelových nejbližších v podobě nároku na povinný díl pochází již z římského práva, a proto se tím budu zabírat na prvním místě. Druhá podkapitola první části bude věnována problematice za účinnosti *o.z.o.*, neboť představoval jakýsi styčný bod moderní úpravy občanského práva a soudobá úprava povinného dílu obsažená v *NOZ* se v *o.z.o.* v mnohém inspirovala. Jako další významný inspirační zdroj pro současnou právní úpravu povinného dílu a souvisejících otázek posloužil i *VN 1937*, a přestože nikdy nevešel v platnost, je dle mého názoru nezbytné, zahrnout právní úpravu dané problematiky v něm obsaženou do mé práce, což také učiním ve třetí podkapitole první části. Poslední podkapitola první části bude věnována úpravě institutu povinného dílu a s ním souvisejícím otázkám za účinnosti *OZ 1950* a *OZ 1964*, v nichž termíny povinný

díl ani nepominutelný dědic nebyly explicitně zakotveny, nýbrž byly pouze dovozovány z textu těchto zákoníků. V druhé hlavní kapitole rozeberu danou problematiku za účinnosti soudobého NOZ.

Cílem mé diplomové práce je zmapovat vývoj institutu povinného dílu a otázek, které s ním bezprostředně souvisí, to jest problematiky nepominutelných dědiců a jejich ochrany, eliminace práva na povinný díl (v podobě započtení na povinný díl) a institutu vydědění, čímž čtenáři podám ucelený přehled o daném tématu. Provedeným zmapováním vývoje institutu povinného dílu bych ráda dospěla k tomu, jakým způsobem historická právní úprava ovlivnila jeho soudobou podobu a jakým směrem se tento institut vyvíjí. Závěrem bych se pokusila o kritické zhodnocení současné právní úpravy institutu povinného dílu.

Při tvorbě diplomové práce budu vycházet především z občanských zákoníků platných na našem území od roku 1811, důvodových zpráv k těmto zákonům, dále z komentářové literatury, dobové literatury, článků z odborných časopisů a z judikatury, která podstatným způsobem dotváří právo.

1. Vývoj institutu povinného dílu

1.1. Povinný díl podle římského práva

Institut povinného dílu není pouze otázkou moderního práva, nýbrž byl znám již právu římskému, ve kterém tento vznikl a postupně se vyvíjel.

V průběhu vývoje římského práva se vyvíjela i dědická posloupnost. V nestarší době římského práva byl za dědice považován pouze rodinný příslušník zůstavitele, v této době bylo na majetek jednotlivce pohlíženo hlavně jako na majetek rodinný, soukromé vlastnictví totiž v tomto období ještě rozvinuto nebylo, a tudíž připadala v úvahu pouze intestátní, čili zákonná dědická posloupnost. V souvislosti s formováním soukromého vlastnictví začala být uznávána i vůle zůstavitele a vznikl tím další typ dědické posloupnosti a to posloupnost testamentární, čili na základě posledního pořízení zůstavitele.¹

Důvod vzniku institutu povinného dílu je vázán právě na existenci testamentární dědické posloupnosti, která má vždy přednost před intestátní posloupností. S testamentární dědickou posloupností je neodmyslitelně spojena testovací svoboda zůstavitele. Aby nedocházelo k případům, kdy by zůstavitel veškerý svůj majetek zůstavil jiným osobám než rodinným příslušníkům, bylo zapotřebí určitým způsobem omezit testovací svobodu zůstavitele a zajistit tak určitá práva nepominutelným dědicům, čehož bylo dosaženo právě vznikem institutu povinného dílu.

Testovací svoboda zprvu omezována nebyla. Jak bylo stanoveno v *Zákoně XII. desek (Lex duodecim tabularum)*: „*Uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto.*“ – *Jak kdo ustanovil o svém majetku nebo o poručení nad svým hospodářstvím, tak budiž po právu*“.² Ovšem již v období republiky se zrodila zásada, podle níž zůstavitel nemohl některé z nejbližších zákonných dědiců v závěti opomenout tím způsobem, že by je v závěti vůbec neuvedl, tedy mlčením. Z toho vyplývá, že zůstavitel byl povinen je v závěti ustanovit za dědice, a pokud tak učinit nechtěl, jediným možným způsobem, jak je z dědění platně vyloučit, bylo tyto zákonné dědice vydědit na základě zákonných důvodů. Tito zákonní dědicové tak

¹ KINCL, Jaromír. *Obecné dějiny státu a práva I.: Dějiny státu a práva ve starověku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1982, s. 138.

² SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva: lectori salutem*. Praha: Orac, 2001, s. 34 - 34.

začali být označováni jakožto „*nepominutelní dědicové*“. Pokud zůstavitel sepsal závěť, v níž nepominutelným dědicům ničeho nezůstavil, anebo zůstavil, ale učinil tak v nepřiměřeně malém množství, došlo tzv. k porušení příbuzenské lásky. Toto jednání zapříčinilo mravní závadnost testamentu, nicméně po právní stránce byl testament stále platný. Zůstavitel byl tak povinen zprvu nepominutelné dědice ustanovit za dědice alespoň části pozůstalosti, avšak nikde nebylo uzákoněno, jak velká tato část měla být. Toto právo pro nepominutelné dědice se označovalo jako „*formální nepominutelné dědické právo*“, které lze chápat jako formální uvedení nepominutelného dědice v testamentu. V praxi nezdávka docházelo k porušování povinnosti příbuzenské lásky a praetorovi tak byla často předkládána *querella inofficiosi testamenti*³. Na základě této žaloby soud, který byl příslušný rozhodovat o dědických sporech, určoval platnost testamentu a ustálila se tak zásada, že zůstavitel byl povinen ve své poslední vůli zůstavit nepominutelným dědicům alespoň povinný díl neboli určitou část toho, co by se dědici dostalo při intestátní posloupnosti. Takto k formálním právům nepominutelných dědiců přistoupila „*práva materiální*“, čili právo na povinný díl (*portio debita*).⁴

Povinný díl mohl být nepominutelnému dědici zůstaven i jiným způsobem, než že by ho zůstavitel stanovil v závěti. V úvahu přicházely dva další typy pořízení pro případ smrti, byly jimi odkaz a darování pro případ smrti.⁵

Ke sloučení formálních a materiálních práv nepominutelných dědiců došlo až v období justiniánského práva. Stalo se tak na základě *novely č. 115*, kterou Justinián vydal roku 529 př. n. l. Podle této novely již nestačilo, aby nejbližším příbuzným zůstavitel pouze zanechal povinný díl, nýbrž musel tyto osoby v závěti za dědice přímo ustanovit.⁶

1.1.1. *Nepominutelní dědicové*

Okruh těch, kdo měli právní nárok na povinný díl, tudíž okruh nepominutelných dědiců, se v průběhu vývoje římského práva měnil. Zprvu dle civilního práva nebyl okruh těchto osob nijak přesně vymezen, mluvilo se o tzv.

³ Žaloba, kterou mohl disponovat pouze nepominutelný dědic nárokuje si povinný díl. Tato žaloba byla žalobou podpůrnou.

⁴ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského: Rozdíl třetí, Právo obligační. Rozdíl čtvrtý, Právo rodinné. Rozdíl pátý, Právo dědické*. 7. vyd. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského v Bratislavě, 1929, s. 566 - 576.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

dědicích vlastních (*heredes sui*) a nutných. Významné a odlišné postavení mezi vlastními dědici zaujímal zůstavitelův syn, pokud ten nebyl v závěti ustanoven dědicem a ani řádně vyděděn, byla závěť nulitní a dědilo se dle zákonné posloupnosti. To samé platilo i u ostatních vlastních dědiců, tedy u dcer a potomků obou pohlaví, jen s tím rozdílem, že syn musel být v závěti výslovně vyděděn, tedy musel být v závěti přímo jmenován. U ostatních vlastních dědiců stačilo, pokud je zůstavitel vydědil všeobecným prohlášením. V praxi často docházelo k opominutí nepominutelných dědiců. Pokud se tak stalo, dědily tyto opominuté osoby spolu s dědicem ze závěti. Určování velikosti dílu, který připadne těmto opominutým dědicům, se odvíjelo od postavení testamentárních dědiců. Pokud byla dědicem ze závěti osoba, která byla zároveň i dědicem nepominutelným, tak tomu nepominutelnému dědici, jehož zůstavitel v závěti opominul, náležel stejný díl, který byl zůstaven testamentárnímu dědici. Pokud však závětní dědic neměl stejné postavení jako nepominutelný dědic, náležela všem opominutým dědicům dohromady polovina z celého dědictví. Vzhledem k tomu, že okruh nepominutelných dědiců nebyl zprvu jasně vymezen, záleželo jen na volném uvážení soudu, zda ten který dědic bude za nepominutelného považován či nikoli. Postupem času se ustálilo, že mezi nepominutelné dědice byli zahrnováni zůstavitelovi descendent, ascendent a vedle nich i zůstavitelovi sourozenci. Vývoj lze pozorovat i u zmíněných sourozenců, zpočátku se totiž mezi nepominutelné dědice počítali pouze sourozenci agnátští⁷, sourozenci kognátští⁸ byli do tohoto okruhu zařazeni až v období justiniánského práva.⁹

V období justiniánského práva došlo definitivně k uzákonění okruhu nepominutelných dědiců. Patřili mezi ně zůstavitelovi potomci, předkové a jeho sourozenci. Sourozenci jimi byli považováni pouze v případě, že zůstavitel odkázal pozůstalost osobě, která měla špatnou pověst.¹⁰

1.1.2. Velikost povinného dílu

Velikost povinného dílu byla nejprve vlivem *Falcidiová zákona* (*Lex Falcidia de legatis* – přijat roku 40 př. n. l., omezoval zůstavitelovu volnost

⁷ Agnátské příbuzenství bylo příbuzenstvím právním, zprostředkovaným osobou pater familias.

⁸ Kognátské příbuzenství bylo příbuzenstvím pokrevním, zprostředkovaným biologickou cestou.

⁹ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 289 - 291.

¹⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. 2. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 239.

při zřizování odkazů, kdy dědici musel zůstat alespoň podíl jedné čtvrtiny pozůstalosti)¹¹ určena na podíl jedné čtvrtiny z toho, co by nepominutelnému dědici náleželo jakožto dědici ze zákona. Tato poměrná velikost povinného dílu se pod vlivem Justiniánova nařízení, novelou č. 18 z roku 536 př. n. l., pozměnila a byla odvislá od počtu oprávněných osob. Pokud zákonný podíl tvořil podíl jedné čtvrtiny dědictví nebo více, čili existovali maximálně čtyři oprávnění, tak povinný díl tvořil podíl jedné třetiny z tohoto zákonného podílu. V případě, že zákonný podíl tvořil méně než podíl jedné čtvrtiny dědictví, tedy oprávněných v tomto případě bylo pět a více, tak povinný díl byl určen na podíl jedné poloviny z tohoto zákonného podílu.¹²

1.1.3. *Justiniánova novela č. 115*

Jak již bylo zmíněno výše, tato novela v první řadě přinesla sloučení formálních a materiálních práv nepominutelných dědiců. Bylo nutné, aby tyto osoby byly v testamentu výslovně ustanoveny a vyloučit je bylo možné jen tehdy, pokud je zůstavitel platně vydědil, a to pouze z taxativně uvedených důvodů, které tato novela stanovila. Důvody, na základě nichž bylo možné opomenout nepominutelného dědice, se lišily co do počtu dle toho, zda se jednalo o vydědění potomků nebo naopak vydědění předků. Pro vydědění zůstavitelových potomků existovalo čtrnáct zákonných důvodů, na jejichž základě mohlo k vydědění dojít. Mezi těchto čtrnáct důvodů patřilo například to, že se potomek vůči zůstaviteli choval nevděčně, těžce ho urazil, či mu dokonce neposkytl náležitou péči, trpěl-li rodič duševní chorobou. Zůstavitelovi předci mohli být platně vydědění pouze z osmi taxativně stanovených důvodů. V případě, že by zůstavitel v závěti uvedl jiný než taxativně stanovený důvod pro vydědění, považovalo se toto vydědění za neúčinné a na místo závětních dědiců byli povoláni dědicové intestátní.¹³

Justiniánova novela zejména posloužila jako sjednocující prvek úpravy institutu povinného dílu, která byla doposud roztržena do několika pramenů. Stanovila taxativní výčet důvodů pro vydědění nepominutelných dědiců, díky čemuž již nemohlo docházet k neoprávněným vyděděním na základě jakéhokoli

¹¹ SKŘEJPEK, Michal; BLAHO, Peter. *Justiniánské instituce*. Praha: Karolinum, 2010, s. 187.

¹² HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského: Rozdíl třetí, Právo obligační. Rozdíl čtvrtý, Právo rodinné. Rozdíl pátý, Právo dědické*. 7. vyd. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského v Bratislavě, 1929, s. 572.

¹³ Tamtéž s. 576.

smyšleného důvodu. Tedy novela byla zajisté pozitivním přínosem pro nepominutelné dědice.

1.2. Povinný díl podle obecného zákoníku občanského

Z pohledu moderní úpravy práva byl povinný díl, jakožto institut dědického práva, zakotven v rakouském *Všeobecném zákoníku občanském*¹⁴ z roku 1811 (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* – zkratka *ABGB*), v české právní praxi označovaném jako *Obecný zákoník občanský* – dále jen jako „*o.z.o.*“. Nutno podotknout, že tato moderní kodifikace vznikala po mnoho let a na jejím utváření se podílelo mnoho kodifikačních komisí různých složení. Počátky jejího vzniku spadají až do dob vlády Marie Terezie, kdy vrcholily snahy o unifikaci práva a odstranění právního partikularismu.¹⁵

1.2.1. Obecný zákoník občanský

O.z.o. byl vyhlášen císařským patentem císaře Františka I. ze dne 1. června 1811, č. 946 Sb. z. s., s účinností od 1. ledna 1812 a stal se tak platným občanským zákoníkem na území všech zemí, ze kterých se v této době skládalo rakouské císařství, avšak s výjimkou pro země koruny uherské.¹⁶ Postupným rozšiřováním území rakouského mocnářství se na tato nová území rozšiřovala i platnost *o.z.o.* Stejný pokus proběhl i na území uherské koruny, kde prostřednictvím tzv. *silvestrovských patentů*¹⁷ byl *o.z.o.* vyhlášen jako platné právo. Tento stav však neměl dlouhého trvání, jelikož po vydání *Říjnového diplomu* z roku 1860 byla platnost *o.z.o.* na tomto území odstraněna, císař František Josef I. tak stanovil v bodě III. *Říjnového diplomu*¹⁸, čímž došlo k nastolení právního stavu platného před vydáním absolutistických patentů.¹⁹

¹⁴ Celým názvem v originálním německém znění „Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der österreichischen Monarchie“, český překlad „Všeobecný zákoník občanský pro veškeré německé země dědičné“.

¹⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 8 – 13.

¹⁶ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 443.

¹⁷ Kabinetní list z 21. prosince 1851 bod 33, patent z 29. listopadu 1852, č. 246 ř. z.

¹⁸ BOUDYŠOVÁ, Vlasta. *Minulost našeho státu v dokumentech*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1971, s. 268 - 270.

¹⁹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. Část I. Výklady úvodní a část všeobecná*. Praha: Věšhrd, 1929, s. 19-20.

Obecný zákoník občanský byl tvořen rozsáhlým textem čítajícím 1502 paragrafů, které byly rozčleněny do úvodu a tří dílů. První díl obsahoval právo osob, práva manželská a rodičovská, do druhého dílu byla zařazena práva k věcem, právo dědické a závazkové a ve třetím díle se nacházela společná ustanovení.²⁰

O.z.o. koncepčně vycházel z učení římského práva, avšak základem této vynikající právní úpravy byla přirozenoprávní teorie. Přinesl s sebou velké změny ohledně dopadu na jednotlivce, vztahoval se totiž na všechny obyvatele, a to bez ohledu na jejich společenské postavení.²¹ Jakožto celek platil na našem území až do vydání tzv. *středního občanského zákoníku* roku 1950, nutno podotknout, že některá jeho ustanovení zůstala v platnosti i déle.²²

I když dědické právo zůstalo po vydání *o.z.o.* po několik desítek let téměř beze změny, je pochopitelné, že postupem času musel být Obecný zákoník občanský přizpůsobován měnícím se společenským poměrům a potřebám. Prošel několika změnami, které se dotýkaly i práva dědického. Od roku 1848 docházelo k vydávání hojného množství nových dílčích předpisů, které měnily nebo doplňovaly dědické právo. Jako příklady těchto předpisů mohou být uvedeny - *císařský patent ze dne 9. srpna č. 208/1854 ř. z., zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech*, dále jen „*nesporný patent*“ (tento právní předpis nabyl účinnosti dne 1. ledna roku 1855 a na našem území platil, stejně jako *o.z.o.* po recepci rakouského práva Československou republikou, do 31. 12. 1950); *notářský řád ze dne 21. června č. 75/1871 ř. z.*, který doplňoval předpisy dědického práva nebo *zákon č. 100/1931 Sb. z. a n., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného*, doplňující zmíněný nesporný patent.²³

1.2.2. Úprava povinného dílu v obecném zákoníku občanském

Dědické právo bylo v *o.z.o.* upraveno ve druhém dílu, konkrétně v hlavách osm až šestnáct – ustanovení §§ 531 - 858, byla mu tedy věnována nemalá část zákoníku. Institut povinného dílu a započtení do povinného dílu byl

²⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 443 - 444.

²¹ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 20.

²² VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 444.

²³ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. Část I. Výklady úvodní a část všeobecná*. Praha: Všehrd, 1929, s. 27.

obsažen v hlavě čtrnácté, která se skládala z 34 paragrafů, konkrétně ustanovení §§ 762 - 796.²⁴

Koncepce dědického práva v o.z.o. vychází z římského práva, tudíž delačními důvody byly závěť a zákon. Vedle těchto dvou delačních důvodů však nastupuje i třetí možnost, jak mohla pozůstalost přejít na dědice, tou je dědická smlouva. Neuplatňovala se zde tedy římská zásada „*Nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*“²⁵, dle níž mohl potenciální dědic dědit pouze na základě závěti a pokud té nebylo, tak na základě zákonné posloupnosti neboli bez možnosti kombinace těchto dvou delačních důvodů. Podle úpravy v o.z.o. bylo možné dědit z jakéhokoli právního důvodu, jenž zákon výslovně připouštěl a tyto tři způsoby dědického práva se mohly i vzájemně prolínat.²⁶ Tzn. zůstavitel měl možnost například jednomu z dědiců zůstavit určitý dědický podíl v závěti a jinému tak učinil dědickou smlouvou.²⁷

Z delačních důvodů vyplývá, že zůstavitel měl možnost rozhodnout, na koho přejde jeho majetek v případě jeho smrti. Toto zůstavitelovo právo je tradičně řazeno mezi obecné principy dědického práva, jedná se o princip autonomie vůle. Ovšem zůstavitelova volnost ohledně nakládání s majetkem pro případ smrti nebyla bez zákonných mantinelů. Zůstavitel byl povinen pamatovat na určité nejbližší osoby a pro případ smrti jim zanechat určitou část svého majetku, tyto osoby byly označovány jako nepominutelní dědicové.

1.2.2.1. *Nepominutelní dědicové*

Při vymezení nejbližších osob, které měly nárok na povinný díl, se tvůrci o.z.o. částečně inspirovali v římském právu. Nepominutelné dědice bylo možné rozdělit do dvou skupin, první byla tvořena zůstavitelovými dětmi a druhá zůstavitelovými rodiči. Nárok na povinný díl jim náležel za předpokladu, že jim zároveň náleželo i právo a pořadí k zákonné dědické posloupnosti. První skupina byla vždy přednostní, tzn. pokud zůstavitel zanechal děti i rodiče, za nepominutelné dědice byly považovány právě děti a nikoli rodiče, u rodičů by tomu tak bylo

²⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013, s. 22 – 23.

²⁵ GRÜNWARD, Vendelín. *Právo dědické: podle obecného zákoníku občanského*. Praha: V. Grünwald, 1853, s. 4.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Srov. ust. § 534 o.z.o.

v případě, že zůstavitel žádné děti nezanechal.²⁸ Toto pravidlo vycházelo ze zásady, podle které je povinný díl nárokován osobě stejným způsobem, jako podíl na pozůstalosti při zákonné dědické posloupnosti. Tato zásada měla původ v dědických třídách. První dědická třída byla vyhrazena pro zůstavitelovy děti, rodiče se řadili až do tříd vyšších.²⁹ *O.z.o.* nečinil rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím a stejně tak nerozlišoval děti manželské či nemanželské. Nemanželské dítě však mělo nárok na povinný díl pouze vůči své matce a jejím rodičům.³⁰ Právo na povinný díl po otci by nemanželské děti měly v případě, pokud by na otcovu žádost byly soudně legitimovány.³¹ Avšak i přes tuto vyžádanou soudní legitimaci, nemanželským dětem stále nepříslušel nárok na povinný díl vůči otcovým příbuzným.³² Dle *dvorského dekretu* č. 2610/1833 *Sb. z. s.* měly adoptivní děti nárok na povinný díl jak vůči adoptivním rodičům, tak vůči rodičům vlastním, v opačném případě však rodičům vůči adoptovanému dítěti právo na povinný díl nevznikal.³³

Pro vymezení pojmů „děti“ a „rodiče“ je důležité dobře určit, které osoby byly do těchto dvou kategorií řazeny. Ustanovení § 763 *o.z.o.* zmíněné pojmy rozváděl následujícím způsobem. Pod pojem děti byli zahrnuti též vnuci a pravnuci. Pod pojem rodiče pak rodiče všech stupňů. Text tohoto ustanovení vycházel z obecného pravidla o rodinných poměrech, obsaženého v ustanovení § 42 *o.z.o.*, dle něhož se dětmi rozumí všichni příbuzní v řadě sestupné a rodiči všichni příbuzní v řadě vzestupné.³⁴

Ve spojení s okruhem nepominutelných dědiců je důležité upozornit na osoby, které za nepominutelné dědice nebyly považovány za žádných okolností. Nárok na povinný díl nenáležel jak manželovi, tak zůstavitelovým sourozencům, což lze dovodit z textu zákona, zejména z ustanovení § 762 *o.z.o.*, kde nalezneme taxativní výčet oprávněných osob, které jsem výše v textu již zmiňovala a pro účely práce je rozdělila do dvou kategorií. Manžel ani sourozenci pod tyto dvě kategorie

²⁸ Srov. ust. § 762 *o.z.o.*

²⁹ Srov. ust. § 731 *o.z.o.*

³⁰ Srov. ust. § 754 *o.z.o.*

³¹ Srov. ust. § 753 *o.z.o.*

³² ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 367.

³³ MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28, s. 126.

³⁴ Srov. ust. § 42 a 753 *o.z.o.*

nespadali. Fakt, že za nepominutelného dědice nebyl považován ani manžel, lze vyvodit z ustanovení § 796 o.z.o., ve kterém je jasně stanoveno, že pozůstalý manžel nemá nárok na povinný díl. Náležel mu ovšem nárok na slušné zaopatření, dokud neuzavřel nové manželství.³⁵ O nároku oprávněných osob na slušné zaopatření je pojednáno v podkapitole č. 1.2.2.5.

1.2.2.2. Povinný díl

Zásadní je otázka postavení nepominutelných dědiců ve vztahu k nároku na povinný díl. Koncepce úpravy tohoto nároku v o.z.o. byla pojata způsobem, kdy nepominutelný dědic nebyl dědicem v pravém slova smyslu, nýbrž byl pozůstalostním věřitelem.³⁶ Z tohoto tvrzení vyplývá, že právo na povinný díl nebylo právem dědickým, ale právem obligačním, které existovalo již za života zůstavitele, a ten byl povinen jej respektovat. Tato jeho povinnost byla stanovena v ustanovení § 762 o.z.o.³⁷ Na povinný díl bylo nahlíženo pouze jako na pohledávku nepominutelného dědice za dědici. Pokud došlo k porušení práva na povinný díl, vznikl na něj tak nárok, jenž byl řazen mezi pozůstalostní dluhy. Nárok však nebylo možné uplatnit přednostně, nýbrž až po uplatnění nároků veškerých věřitelů dědictví, a jako takový byl dle názoru Roučka v konkurzu řazen k vyloučeným nárokům. Nárok bylo možné uplatnit pomocí žaloby hned po smrti zůstavitele, nebyl brán ohled na ještě probíhající pozůstalostní řízení, čili na fakt, zda pozůstalostní řízení již bylo skončeno, anebo zda stále probíhalo.³⁸

Vymezenému okruhu oprávněných osob nesměl být odepřen dědický podíl, jehož velikost byla dle *dvorského dekretu č. 781/1844 Sb. z. s.* stanovena, jakožto hodnota odhadní, tzn. že nepominutelný dědic měl nárok na hodnotu svého podílu, nikoli na podíl na jednotlivých věcech v pozůstalosti. Tato hodnota mu měla být vypořádána v penězích.³⁹

Dle dikce zákona je patrné, že velikost povinného dílu se lišila, co do výše dle toho, zda se jednalo o povinný díl připadající descendentům nebo ascendentům.

³⁵ MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28, s. 126.

³⁶ Tamtéž s. 124.

³⁷ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 429 - 430.

³⁸ Tamtéž s. 430.

³⁹ MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28, s. 123.

Výměru upravovala ustanovení § 765 a § 766 o.z.o., kdy první zmíněný stanovoval velikost povinného dílu pro děti zůstavitele ve výši jedné poloviny toho, co by jim připadlo dle zákonné dědické posloupnosti a ustanovení § 766 o.z.o. určovalo jeho výši pro nepominutelné dědice ve vzestupné řadě, která tak činila jednu třetinu hodnoty zákonného dědického podílu. Můžeme zde spatřovat jistou silnější ochranu potomků zůstavitele. Ze zmíněného vyplývá, že k výpočtu velikosti povinného dílu, bylo nutné zjistit výši dědického podílu, což se samozřejmě odvíjelo od počtu zákonných dědiců. Následně se z této hodnoty dědického podílu vypočítala hodnota povinného dílu dle uvedených pravidel.

Při výpočtu nebyl brán ohled na určité osoby, které sice spadaly do kategorie nepominutelných dědiců, avšak naplňovaly určité negativní zákonné podmínky, které je z práva na povinný díl vylučovaly - slovy zákona se na tyto osoby hledělo, jako by jich vůbec nebylo. Do této kategorie se řadily osoby, jež byly taxativně vypočteny v ustanovení § 767 o.z.o., konkrétně:

- ti, kdo se povinného dílu sami zřekli formou smlouvy se zůstavitelem⁴⁰, k tomuto nutno uvést příklad ze soudní judikatury - pokud se povinného dílu zřeklo dítě, které ovšem zemřelo dříve, než samotný zůstavitel, způsobilo to negativní důsledky pro děti tohoto dítěte a to takové, že i tyto byly vyloučeny z práva na povinný díl;⁴¹
- dále ti, kdo byli z dědického práva vyloučeni, tedy ti, kdo byli nezpůsobilí býti subjekty dědického práva;⁴²
- do této kategorie spadali především jedinci, kteří byli zůstavitelem po právu vydědění, tomuto způsobu vyloučení nepominutelných dědiců z práva na povinný díl je věnována samostatná podkapitola č. 1.2.2.4.;
- a v neposlední řadě ti, kdo dědický podíl přijali předem.

Jistou ochranou nepominutelného dědice v případech, kdy byl, byť jen z části, zbaven práva na povinný díl, byl alespoň nárok na nutnou výživu v jeho prospěch.⁴³

⁴⁰ Srov. ust. § 551 o.z.o.

⁴¹ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému občenskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí.* (§§ 531 až 858). Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 433.

⁴² Srov. hlava osmá o.z.o.

⁴³ Srov. ust. § 795 o.z.o.

Existovaly dva možné způsoby, jak mohl být povinný díl zanechán. Prvním z nich byla forma dědického podílu. V tomto případě byl dědic buď zůstavitelem ustanoven v posledním pořízení, kdy ovšem nebylo nezbytně nutné, aby zůstavitel výslovně označil, že je nepominutelnému dědici zanechán povinný díl, anebo v případě zákonné posloupnosti, se nepominutelnému dědici dostalo to, co mu ze zákona náleželo. Pokud došlo k zůstavení povinného dílu tímto prvním způsobem, tak se na tyto osoby vztahovala stejná ustanovení jako na dědice obecně. Oproti tomu druhou možnou variantou bylo zanechání povinného dílu ve formě odkazu, kdy se naopak na osoby užíla stejná ustanovení jako na odkazovníky. I při této variantě platilo pravidlo, že nebylo zákonnou podmínkou daný odkaz výslovně označit jako povinný díl. V obou výše zmíněných případech bylo nezbytné zanechat povinný díl bez jakéhokoli omezení. Pokud by totiž k nějakému omezení ze strany zůstavitele došlo, činilo by to jeho jednání relativně neplatným. Existoval pouze jeden případ, kdy bylo možné povinný díl zatížit omezením a to v případě, že zůstavitel nepominutelnému dědici zanechal více, než činil samotný povinný díl. V tomto případě byl potom nepominutelný dědic povinen se tomuto vedlejšímu ustanovení podrobit, ale pouze v případě, že se týkalo částky převyšující výši jeho povinného dílu.⁴⁴

Aby bylo možné vypočítat výši povinného dílu, bylo nezbytně nutné zjistit hodnotu pozůstalosti. K tomu sloužil tzv. soupis pozůstalostního majetku, který sestával ze součtu odhadních hodnot všech movitých i nemovitých věcí, práv a pohledávek zůstavitelových a zároveň z odečtu veškerých dluhů, které na jeho jmění vázly již za jeho života, jinými slovy jednalo se o soupis jmění čili aktiv a pasiv dědictví. Průběh odhadu upravoval *nesporný patent*⁴⁵, konkrétně pak jeho ustanovení § 103 a násl. Výchozím určujícím stavem byl tedy stav pozůstalostního jmění v době zůstavitelovy smrti. Dle zákona museli být k soupisu nepominutelní dědicové přizváni a měli nárok k průběhu jeho vyhotovení činit připomínky, k čemuž však Krčmář uvádí, že nebyli oprávněni vyžadovat dražbu

⁴⁴ Srov. ust. § 774; KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. Část V. Právo dědické*. 2. dopl. vyd. Praha: Všehrad, 1929, s. 125 – 126 a ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 444 - 446.

⁴⁵ Císařský patent č. 208/1854 ř. z., zákon o soudním řízení v nesporných věcech.

majetku pod záminkou dosažení jeho vyšší ceny. Do pasiv pozůstalosti se řadily i náklady spojené s vypravením pohřbu a se zhotovením soupisu majetku.⁴⁶

1.2.2.3. Přípočtení darování a vpočtení na povinný díl

Pro účely mé práce je na místě v rámci této podkapitoly nastínit rozdíly mezi dvěma pojmy, se kterými je v této části práce hojně operováno. Jsou jimi pojmy „přípočíst“ a „vpočíst“. *Obecný zákoník občanský* znal obě tyto formy „počítání“, kdy ovšem jejich význam je odlišný, a to i ve vztahu k soudobému pojetí v *NOZ*. Pojem přípočtení se vztahoval k darování učiněnými mezi živými, čemuž je věnováno dále v textu. Vpočtení se od přípočtení lišilo v tom, že právě při vpočtení docházelo k odečítání určitých poskytnutí, učiněných vůči nepominutelnému dědici od toho, co má nepominutelný dědic dostat, tedy docházelo ke snižování výše povinného dílu, což bylo pravým opakem přípočtení. Vedle těchto dvou pojmů je nutné zmínit ještě pojem „započtení“. Při komparaci pojmů vpočtení a započtení je důležitý objekt, ke kterému se tyto pojmy vztahovaly. Vpočtení se totiž pojilo s povinným dílem, oproti tomu započtení se vztahovalo k dědickému podílu. Celé toto tvrzení nám navíc komplikuje fakt, že dnešní *NOZ* zmíněné pojmy užívá jiným způsobem. Ten pracuje s pojmy jak „započtení na dědický podíl“, tak „započtení na povinný díl“, čili gramaticky mezi nimi nečiní rozdíl, ovšem významově se rovnají pojmům užívaným v *Obecném zákoníku občanském*.

V některých případech se při zjišťování velikosti povinného dílu do jeho výše musela přípočíst některá darování, poskytnutí učiněná *inter vivos*, což se ovšem vztahovalo pouze k situacím, kdy se jednalo o povinný díl náležející zůstavitelovým dětem (ve vztahu k předkům se toto pravidlo neuplatňovalo). Dítě, jakožto nepominutelný dědic, disponovalo nárokem žádat, aby byla přípočtena určitá darování, která se buď vztahovala přímo k jeho osobě, nebo darování učiněná ve prospěch jeho rodičů, na jejichž místo posléze nastoupilo. Mezi tyto určité dary se neřadily:

- ty, které zůstavitel učinil v době, kdy ještě neměl potomky, kteří by disponovali právem na povinný díl;

⁴⁶ srov. ust. § 784 o.z.o. a ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 460 - 461.

- obvyklé příležitostní dary;
- učiněné v obecně prospěšný účel;
- poskytnutí učiněná v mezích slušnosti či mravních povinností;
- a v neposlední řadě dary, které zůstavitel poskytl osobám, jež nepatřily do okruhu nepominutelných dědiců a učinil tak v době nejméně dvou let před svou smrtí. Zde pokud došlo k darování mezi manželi, začala lhůta běžet až po rozvodu manželství.

Tato připočtení měla za následek zvýšení hodnoty povinného dílu, tzn. že tak došlo ke zvýšení základu, z něhož se vypočítávala hodnota povinného dílu a tudíž i ke zlepšení výchozí pozice všech dalších dětí nacházejících se v postavení nepominutelných dědiců.⁴⁷

Hodnota toho kterého darování se vypočítávala na základě stejných principů, které se uplatňovaly u započtení na dědický podíl obecně,⁴⁸ čili se vycházelo z ustanovení § 794 o.z.o., která jsou popsána dále v této podkapitole.

Vedle nároku na připočtení darování *inter vivos*, který, jak už jsem zmiňovala výše, náležel pouze dětem zůstavitele, bylo samozřejmě nutné, při výpočtu velikosti jejich povinného dílu, vpočítat ještě některá další plnění poskytnutá ze strany zůstavitele ve prospěch jednotlivých nepominutelných dědiců. Vpočtení způsobovalo snížení povinného dílu o hodnoty, které nepominutelní dědici obdrželi od zůstavitele. *O.z.o.* obsahoval taxativní výčet takto vpočítávaných předmětů. Pro lepší přehlednost se tyto předměty dají rozdělit do dvou skupin, kdy právní úprava obou byla obsažena v ustanoveních §§ 787 – 789 o.z.o. Rozdělení bylo následující:

- I. co nepominutelný dědic nabyt *mortis causa*,
- II. co nepominutelný dědic nabyt *inter vivos*.

ad I. Zahrnovala veškeré odkazy a další opatření zůstavitele pro případ smrti ve prospěch nepominutelných dědiců.

⁴⁷ Srov. ust. § 785 o.z.o.; MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28, s. 128 - 132 a ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 465 - 466.

⁴⁸ MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927. Sbíрка spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28, s. 131.

ad II. Ovšem ne veškerá plnění učiněná za života zůstavitele. Zde se ještě navíc rozlišovalo, zda se jednalo o plnění ve prospěch: a) descendentů, či b) ascendentů:

- a) v ženské linii dětí bylo vpočteno vše, co se jim dostalo věnem; v mužské linii dětí vše, co se jim dostalo výbavou ⁴⁹, či co obdrželi k provozování jakékoli živnosti; bez rozlišení pohlaví se nadále vpočítávalo zaplacení, byť jen částečné, dluhů zletilých dětí;
- b) u rodičů docházelo k vpočtení toho, co obdrželi zálohou, zde se však uplatňovala zákonná výjimka, kdy nedocházelo k vpočtení tzv. *zákonné podpory*. ⁵⁰

Vpočtení se dělo tím způsobem, že k hodnotě čisté pozůstalosti se připočetlo vše, co nepominutelní dědici obdrželi způsobem výše zmíněným ⁵¹, po sečtení těchto hodnot se výsledek vydělil počtem nepominutelných dědiců. Následně se takto získané číslo vydělilo u dětí dvěma a u rodičů třemi. V posledním kroku se povinný díl zjistil tím, že po vydělení příslušným dělitelem se z výsledku odečetlo to, co nepominutelní dědici obdrželi způsobem uvedeným v §§ 787 – 789 o.z.o. Cena věcí byla určována dle pravidel stanovených v ustanovení § 794 o.z.o., čemuž se věnuji dále v této podkapitole.

Při vpočtení tedy docházelo k tomu, že co nepominutelný dědic předem přijal, zmenšilo jeho povinný díl, oproti tomu však zároveň zvýšilo povinný díl ostatních nepominutelných dědiců, což přímo souviselo se zvyšujícím se zákonným dědickým podílem. Pokud nepominutelný dědic tímto způsobem obdržel od zůstavitele více, než kolik by činil jeho povinný díl, zapříčinilo to nemožnost z jeho strany již cokoli z pozůstalosti požadovat, na druhé straně však i nemožnost od dotyčného nepominutelného dědice požadovat vrácení částky jeho povinný díl převyšující. ⁵²

Pravidla pro zjištění hodnoty toho kterého poskytnutí byla obsažena v ustanovení § 794 o.z.o. Hodnota nemovitých věcí byla stanovena na stejnou výši, jakou měly v době, kdy byly dědici dány a věci movité byly určeny takovou hodnotou dle doby, kdy dědici připadly, tzn., že u věcí movitých by bylo operováno

⁴⁹ Výše výbavy byla odvislá od výše jmění rodičů – srov. ust. § 1231 o.z.o.

⁵⁰ Srov. ust. § 154 o.z.o.

⁵¹ Srov. ust. §§ 787 - 789 o.z.o.

⁵² MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické*. Brno: Barvič & Novotný, 1927. Sbírká spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28, s. 129.

s takovou hodnotou, jakou by movitá věc měla v tehdejšímu stavu dnes.⁵³ V případě, kdy dědic obdržel od zůstavitele peníze, se hodnota vypočtení odvíjela od jejich hodnoty v době, v níž byly přijaty.⁵⁴

1.2.2.4. Vydědění

Právo nepominutelných dědiců na povinný díl však nebylo zcela bezvýhradné. Za určitých okolností byli práva na něj zbaveni a při jeho výpočtu se na potenciální nepominutelné dědice hledělo, jako by vůbec neexistovali. Zákon rozlišoval tři situace, za nichž jim tento nárok nepříslušel.⁵⁵ Ke zmíněným případům bylo řazeno i vydědění, jehož prostřednictvím měl zůstavitel možnost zčásti nebo zcela vyloučit nepominutelného dědice z práva na povinný díl, a tím se zprostit své povinnosti mu povinný díl zanechat. Důsledkem vydědění, učiněného po právu, byl zánik nároku na povinný díl.

Rouček definoval pojem vydědění následovně: „*Vyděděním se rozumí zůstavitelův projev učiněný za podmínek daných pro platné poslední pořízení, jímž se nepominutelnému dědicovi odnímá zcela nebo zčásti povinný díl (necht' se tím nepominutelný dědic vylučuje z posloupnosti zákonné vůbec nebo jen z práva na díl povinný).*“⁵⁶ O vydědění se jednalo pouze v případě, kdy se odnímalo právo na povinný díl, čili subjektem musel nutně být nepominutelný dědic, o vydědění nešlo v případě, pokud se pouze odnímalo dědické zákonné právo osobě odlišné od nepominutelného dědice.⁵⁷

Důvody pro vydědění byly v *o.z.o.* stanoveny taxativním způsobem, jiné důvody pro vydědění byly nepřipustné. Zákon zároveň rozlišoval, zda se jednalo o vydědění descendentů nebo ascendentů. V případě vydědění zůstavitelových dětí byly přípustné tři zákonné důvody vymezené v ustanovení § 768 *o.z.o.*. Původně tyto důvody byly čtyři. *Zákonem č. 49/1868 ř. z.* upravujícím interkonfesní poměry

⁵³ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 481.

⁵⁴ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd.. Praha: Vesmír, 1921, s. 72 - 73.

⁵⁵ Srov. ust. § 767 *o.z.o.*

⁵⁶ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 438.

⁵⁷ Tamtéž s. 438 - 439.

státních občanů však došlo ke zrušení důvodu pro vydědění kvůli odpadnutí od křesťanství.⁵⁸ Zákon ve vztahu k dětem hovořil o následujících důvodech:

- a) pokud dítě opustilo zůstavitele v nouzi;
- b) bylo- li odsouzeno za spáchaný zločin k trestu dvacetiletého žaláře či na doživotí;
- c) nebo pokud trvale vedlo život příčící se veřejné mravnosti.

U ascendentů *o.z.o.* uváděl zákonné důvody čtyři, kdy první tři byly totožné s těmi, pro které bylo možné vydědit děti, ovšem čtvrtý z důvodů bylo možné aplikovat pouze právě při vydědění rodičů. Jednalo se o případ, kdy rodiče zcela zanedbali zůstavitelovu výchovu.⁵⁹

ad a) V prvním taxativním důvodu zákon jasně vymezil, že se jednalo pouze o případ, kdy potomek nebo předek opustil zůstavitele v nouzi a zanechal ho tak bez pomoci. Vzhledem k dikci zákona nelze tuto podmínku uplatňovat na jiné osoby než na zůstavitele, a to ani na osoby jemu blízké. Nezbytným požadavkem pojícím se s tímto případem vydědění byl ten, aby si byl nepominutelný dědic nouze vědom nebo si jí alespoň měl a mohl být vědom, zároveň nesměl být ve stejné situaci a pomoc z jeho strany musela být reálně uskutečnitelná.⁶⁰ Za nouzi v tomto smyslu nebyla považována jen hospodářská nouze, ale jakákoli situace, kdy zůstavitel nutně potřeboval, aby mu byla poskytnuta pomoc.⁶¹

ad b) V druhém případě lze pomocí pravidla *a maiori ad minus* dovodit, že důvodem pro vydědění dětí a předků bylo i odsouzení nepominutelného dědice k trestu smrti,⁶² protože povinný díl by mu v tomto případě nebyl nijak užitečný, jak poznamenává Rouček.⁶³

ad c) V tomto případě nebylo nezbytně nutné vyvolání veřejného pohoršení, postačoval pouze fakt, že toto vyvoláno být mohlo.⁶⁴

⁵⁸ SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, s. 271.

⁵⁹ Srov. ust. § 769 o.z.o.

⁶⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 38.

⁶¹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Vesmír, 1921, s. 72.

⁶² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 38.

⁶³ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 440.

⁶⁴ Tamtéž.

Nepominutelný dědic mohl být rovněž vyděděn z důvodů, jenž jej činily dědicky nezpůsobilým.⁶⁵ V praxi to znamenalo dvě možnosti jak vydědit nepominutelného dědice. Za prvé, pokud se dopustil zločinu vůči zůstaviteli a z okolností nebylo patrné, že mu bylo ze strany zůstavitele odpuštěno.⁶⁶ Za druhé, pokud nějakým protiprávním jednáním ovlivnil zůstavitelovu poslední vůli.⁶⁷

Existovaly i případy, kdy se nepominutelný dědic nacházel v takovém postavení, kdy vyvstávala důvodná obava, že se z povinného dílu jeho dětem, byť jen z velké části, ničeho nedostane.⁶⁸ V těchto případech se hovořilo o vydědění v dobrém úmyslu („*exhereditio bona mente facta*“). Tento způsob bylo možné aplikovat jak ve vztahu k descendentům, tak i k ascendentům.⁶⁹

Zůstavitel byl oprávněn projevit svou vůli buď výslovně, kdy sepsal poslední pořízení, v němž nepominutelného dědice výslovně vydědil z nějakého konkrétního důvodu pro vydědění, nebo tak učinil bez něj. Bylo přípustné tak učinit i mlčky (tzv. konkludentním jednáním), kdy zůstavitel celou pozůstalost určil jiným osobám a pokud se v tomto případě dědicům podařilo prokázat, že se takto vyděděný nepominutelný dědic dopustil některého ze zákonem uvedených důvodů vydědění, jednalo se o po právu mlčky učiněné vydědění. V případě sporu o existenci důvodu vydědění, ač byl zůstavitelem uveden či nikoliv, byl povinen ho vždy prokazovat ten, vůči němuž směřovala žaloba nepominutelného dědice na vyplacení nebo doplnění povinného dílu. V řízení pak mohl být prokázán jakýkoli zákonný důvod pro vydědění.⁷⁰ Pokud by žádný prokázán nebyl, představovalo to neplatnost provedeného vydědění a zároveň nárok nepominutelného dědice na to žádat vyplacení svého povinného dílu nebo toho, o co byl zůstavitelovým jednáním zkrácen.⁷¹ Stejně tak měli nárok na povinný díl potomci po právu vyděděného nepominutelného dědice, a to i v případě, kdy tento zůstavitele přežil.⁷²

⁶⁵ Srov. ust. § 770 o.z.o. v návaznosti na § 540 - 542 o.z.o.

⁶⁶ Srov. ust. § 540 o.z.o.

⁶⁷ Srov. ust. § 542 o.z.o.

⁶⁸ Srov. ust. § 773 o.z.o.

⁶⁹ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému občenskému zákoníku občenskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 441 - 442.

⁷⁰ Tamtéž s. 439.

⁷¹ Srov. ust. § 775 o.z.o.; SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Vesmír, 1921, s. 76.

⁷² Srov. ust. § 780 o.z.o.; SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd. Praha: Vesmír, 1921, s. 77.

Doposud bylo pojednáváno o způsobech vydědění učiněných po právu nebo o úmyslných případech pomnutí, ovšem existovaly i případy, kdy byl nepominutelný dědic opominut omylem.⁷³ Takto opominutí nepominutelní dědicové mohli následně požadovat, aby jim bylo plněno. Výše plnění se odvíjela od postavení nepominutelného dědice vůči zůstaviteli, čili zda se jednalo o descendantu nebo ascendentu. V případě dětí byly relevantní dvě situace. Buďto existovalo více nepominutelných dědiců na stejné úrovni jako opominutý, potom se omylem opominutému muselo dostat tolik, co se dostalo tomu, kdo z neopominutých obdržel nejméně.⁷⁴ Nebo měl zůstavitel pouze jedno dítě, které omylem opominul (nevěděl o jeho existenci) nebo takového dítěte v době vzniku posledního pořízení ještě nebylo, mělo toto dítě možnost žádat prohlášení neplatnosti takového posledního pořízení, čímž došlo k zákonné dědické posloupnosti a zároveň k zániku platnosti veškerých posledních pořízení, která zůstavitel učinil (což se ovšem nevztahovalo na odkazy ve prospěch veřejných ústavů, na zbožné účely nebo na odměnu za vykonané služby).⁷⁵ V těchto případech byly tedy děti oprávněny požadovat více, než činil povinný díl. Omylem opominutí ascendenti se ale mohli dožadovat vždy jen povinného dílu.⁷⁶

Zrušit po právu učiněné vydědění bylo možné výslovným odvoláním vydědění v novém posledním pořízení, zničením tohoto posledního pořízení a stejně sepsáním nové poslední vůle, v níž původně vyděděnému již zůstavitel něčeho zanechá.⁷⁷

1.2.2.5. Nárok oprávněných osob na nutnou a slušnou výživu

I v případě po právu učiněného vyloučení nepominutelného dědice z práva na povinný díl, příslušel tomuto dědici nárok na jisté nejnútnejší zaopatření, slovy zákona na nutnou výživu. Nárok na nutnou výživu byl relevantní v případech, pokud se jí nepominutelnému dědici nedostávalo. Její výše zároveň nesměla převýšit částku samotného povinného dílu.⁷⁸

⁷³ Srov. ust. §§ 777 - 779 o.z.o.

⁷⁴ Srov. ust. § 777 o.z.o.

⁷⁵ Srov. ust. § 778 o.z.o.

⁷⁶ Srov. ust. § 781 o.z.o.

⁷⁷ Srov. ust. § 772 o.z.o.; ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 440.

⁷⁸ Srov. ust. § 795 o.z.o.

Vedle tohoto nároku existoval i nárok pozůstalého manžela na tzv. slušnou výživu. Aby se mu této slušné výživy po smrti zůstavitele dostalo, muselo být manželství v době smrti zůstavitele platné a nesmělo být rozvedeno. Náležel mu do doby, než uzavřel nové manželství. Pokud byl však pozůstalý manžel ze strany zůstavitele dostatečně zaopatřen pro situaci, že zůstavitele přežije, stejně jako za podmínky existence zůstavitelovy poslední vůle v jeho prospěch nebo se mu slušného zaopatření dostalo ze zákonného dědického podílu, nárok na slušnou výživu vůbec nevznikl. Výše nároku byla omezena částkou čisté pozůstalosti, již nesměla převyšovat, proto v případech předlužení pozůstalosti tento nárok rovněž nevznikl.⁷⁹

1.3. Povinný díl podle vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937

1.3.1. Pozadí vzniku vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937

Po vzniku Československé republiky (dále jen „ČSR“) byly prostřednictvím recepční normy převzaty dosavadní platné právní předpisy⁸⁰, které nebyly v rozporu s nově vzniklým státním uspořádáním, čímž došlo k převzetí dvojí a zcela odlišné právní úpravy. Na tomto území tak nastalo období právního dualismu, jež bylo patrné zejména v oblasti práva občanského (a pochopitelně tedy i práva dědického). V oblasti občanského práva byl jednak recipován rakouský *ABGB (o.z.o.)*, ten byl platným právem v bývalých rakouských oblastech, a tedy i v českých zemích. Na straně druhé došlo zároveň k recepci uherského obyčejového práva, které platilo na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.⁸¹ Na území ČSR tak nastal nejednotný stav právní úpravy, kdy proti sobě stály jak kodifikované občanské právo v *ABGB (o.z.o.)*, tak občanské právo nekodifikované v podobě uherského práva obyčejového, což značně komplikovalo především aplikaci občanského práva. Výše uvedené představovalo důvody, pro které se prakticky

⁷⁹ Srov. ust. § 796 o.z.o.; ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858)*. Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 484 - 485.

⁸⁰ Srov. čl. 2 zákona č. 11/1919 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu Československého.

⁸¹ ČERNOCH, Radek. Dědické právo za 1. Československé republiky. In: VOJÁČEK, Ladislav a Jaromír TAUCHEN. *Sborníky z doktorandského semináře katedry Dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 3*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, s. 13.

hned po vzniku ČSR začalo uvažovat o přípravě nového občanského zákoníku, kdy bylo zvažováno několik variant „*legislativního sjednocení*“⁸².

Původním plánem bylo učinit český překlad *ABGB* (doplněný o novely) a rozšířit jeho platnost i na Slovensko a Podkarpatskou Rus, čehož se ujalo Ministerstvo spravedlnosti. Tento způsob se ovšem dostal do konfliktu s představami někdejších odborníků občanského práva.⁸³ Po zdoluhavých debatách se dospělo k závěru, že nová kodifikace občanského práva bude spočívat rovněž v překladu *ABGB* do českého jazyka, ovšem s tím, že ze zákona budou odstraněna jeho zastaralá ustanovení a vezme se na vědomí i právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Na modernizaci občanského práva se tak podílelo pět subkomitétů revidujících jednotlivé oblasti občanského práva. Oblast práva dědického projednával subkomitét, jehož referentem byl prof. Dr. Svoboda. Následně pak měla superrevizní komise za úkol tyto jednotlivé návrhy přezkoumat a vytvořit z nich ucelenou osnovu, k čemuž došlo roku 1931.⁸⁴ Tato osnova se stala základem pro Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 (dále jen „*VN 1937*“), který byl vládou přijat v březnu 1937, kdy byl také předložen oběma komorám Národního shromáždění, avšak, i přes svou pokrokovost, kvůli složité politické situaci nikdy nenabyl účinnosti⁸⁵ a právní dualismus panující na našem území tak v tomto období odstraněn nebyl.

1.3.2. *Úprava povinného dílu a otázek s ním se pojících ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937*

Obecně o dědickém právu ve *VN 1937* lze konstatovat, že jeho úprava byla velice podobná úpravě předchozí obsažené v *o.z.o.*. Jednotlivá ustanovení byla především zrevidována tak, aby korespondovala s novými poznatky z teorie i praxe a zároveň neodporovala změnám, které byly provedeny nově přijatými zákony. Po obsahové stránce zůstala některá ustanovení v naprosté shodě s těmi obsaženými v předchozí právní úpravě, jiná se shodovala částečně, některá z nich

⁸² DADUOVÁ, Martina; HORÁK Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 1, s. 9.

⁸³ *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevizní komise. Díl II. Důvodová zpráva*. Praha: Nákladem Ministerstva spravedlnosti, 1931, s. 4 - 11. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/11516>.

⁸⁴ SALÁK, Pavel jr. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, s. 18.

⁸⁵ KUKLÍK, Jan. Pokus o přijetí československého občanského zákoníku 1918 – 1948. In: *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 102 - 103.

byla naopak zcela odlišná. Zároveň došlo ve VN 1937 i k jistému pozměnění systematiky právní úpravy.

Institut povinného dílu a otázky s ním se pojící byly ve VN 1937 upraveny ve třech hlavách, konkrétně v hlavách 21 – 23, v ustanoveních §§ 574 - 612. Systematika ustanovení byla pojata odlišným způsobem od uspořádání v o.z.o., kde byla ustanovení vztahující se k těmto otázkám soustředěna pouze do jedné hlavy.

Stejně jako v předchozí právní úpravě byl zůstavitel povinen při rozdělování majetku ve svém posledním pořízení pamatovat na své nejbližší osoby, které na něm byly svým způsobem závislé, čímž opětovně docházelo k omezení jeho autonomie vůle. Pokud na tyto osoby v posledním pořízení nebylo ze strany zůstavitele pamatováno, vznikl jim nárok na vydání majetkové hodnoty v penězích, která byla vyměřena podle odhadní ceny pozůstalosti.⁸⁶ Z tohoto pravidla ovšem existovaly výjimky.⁸⁷

Výčet osob považovaných za nepominutelné dědice se nezměnil. Stejně jako v o.z.o. jimi i nadále byly zůstavitelovy děti a pokud jich nebylo, tak zůstavitelovi rodiče.⁸⁸ DZ k VN 1937 zdůrazňuje, že vydědění dítěte neznamená automatický posun rodiče na jeho místo. Tato myšlenka byla promítnuta do ustanovení § 575 VN 1937 v tom smyslu, že vždy vešla v úvahu ta osoba, která by byla na řadě dle zákonné dědické posloupnosti.⁸⁹ K pojmu nepominutelného dědice je namístě poznamenat, že se v tomto období objevovaly nesouhlasné postoje k tomuto ustálenému pojmu. Např. E. Svoboda zastával názor, že termín „nepominutelný dědic“ je nevhodný a navrhoval, aby byly tyto osoby označovány jako „nepominutelní čekatelé“.⁹⁰ Tento výraz následně prosazoval i v návrhu subkomitétu pro revizi občanského zákoníku, kde zmiňoval, že výraz „čekatel“ lépe

⁸⁶ Srov. ust. §§ 594 - 595 VN 1937.

⁸⁷ Viz. dále v této podkapitole.

⁸⁸ Srov. ust. § 574 VN 1937.

⁸⁹ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Národní shromáždění ČSR, 1937, s. 302. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

⁹⁰ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd.. Praha: Vesmír, 1921, s. 72.

vystihuje osobu, která z pozůstalosti něčeho po právu očekává.⁹¹ Avšak do VN 1937 se tato myšlenka neprosadila.⁹²

Velkou změnu oproti předchozí právní úpravě představovalo ustanovení § 577 VN 1937. Výše povinného dílu sice zůstala stejná, čili u descendantů jedna polovina hodnoty zákonného podílu a u ascendentů opět jedna třetina,⁹³ avšak došlo k opětovnému zavedení římskoprávní zásady „*exhereditatus partem facit ad minuendam*“⁹⁴, čímž se oproti úpravě v o.z.o.⁹⁵ změnil způsob výpočtu povinného dílu a to tak, že se vypočítával ze zákonného podílu bez ohledu ke skutečnosti, že byl některý z nepominutelných dědiců po právu vyděděn, z práva na něj byl vyloučen, nebo se povinného dílu zřekl. Dle DZ byla tato zásada z o.z.o. opuštěna neprávem, protože pokud se k těmto osobám při výpočtu povinného dílu nepřihlíželo, tak se tím automaticky ostatním nepominutelným dědicům zvyšovala hodnota jejich povinného dílu a majetková podstata příslušející zůstaviteli k volnému nakládání se tím naopak automaticky zmenšovala.⁹⁶ Další ze ztelnějších změn, ve vztahu k výpočtu povinného dílu, oproti právní úpravě v o.z.o. lze například zmínit zvýšení lhůty vztahující se k otázce připočtení darů a to ze dvou na tři roky.⁹⁷

Při výpočtu povinného dílu se opětovně připočítávala poskytnutí, která se započítávala na povinný díl. Právní úprava v této otázce určitým způsobem změnila přístup k potomkům, protože již nečinila rozdíl mezi dluhy nezletilého a zletilého potomka, nově se totiž za takováto poskytnutí považovalo i zaplacení dluhů nezletilého dítěte.⁹⁸

Další podstatnější změny byly ve VN 1937 patrné zejména ve vztahu k vydědění. Úprava tohoto institutu byla sice rovněž převzata z o.z.o., avšak některé jednotlivé důvody pro vydědění doznaly jistých změn. Nejvíce byl dotčen důvod

⁹¹ SVOBODA, Emil. *Dědické právo. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, s. 65 - 66. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/1597>.

⁹² Viz. hlava 21 - 23 VN 1937.

⁹³ Srov. ust. § 576 VN 1937.

⁹⁴ „*podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu*“

⁹⁵ Srov. ust. § 767 o.z.o.

⁹⁶ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Národní shromáždění ČSR, 1937, s. 303. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

⁹⁷ Srov. ust. § 597 VN 1937.

⁹⁸ VOŠLAŘ, Josef. *Dědické právo v osnově občanského zákona. Časopis pro právní a státní vědu*. 1938, roč. 21, s. 361.; Srov. ust. § 600 VN 1937.

související s právoplatným odsouzením pro zločin, jenž svědčil o *zvrhlé povaze*.⁹⁹ Změnou tohoto bodu příslušného ustanovení došlo k upuštění od klasifikace trestného činu, obsaženou v *o.z.o.*, dle jeho výměry, čímž byl kladen větší důraz na morální stránku osoby projevenou spáchaným trestným činem. Důvod vydědění související se způsobem života byl pozměněn tak, že nepominutelný dědic mohl být vyděděn v případě, vedl-li *vytrvale zhýralý život*. Toto slovní spojení mělo zejména poukazovat na nezbytnost trvalého vedení života příčího se veřejné mravnosti dlouhodobě, nepostačovaly pouze občasné excesy. Novinkou bylo ustanovení § 579 VN 1937 představující možnost pomnutí účinků vydědění ve vztahu k dítěti, v případě, že se polepšilo. Toto zcela nové ustanovení mělo dle DZ smysl především ve vztahu k vydědění uvedeného v bodě druhém ustanovení § 578 VN 1937. Za „polepšení dítěte“ se nepovažovaly případy zániku trestního odsouzení, nýbrž jeho zlepšení po stránce morální. VN 1937 z předešlé právní úpravy převzal i možnost vydědit z důvodů zakládajících dědickou nezpůsobilost, avšak nedošlo k jejímu výslovnému zakotvení do textu vládního návrhu, jelikož jak je patrné z DZ, bylo považováno za samozřejmost vydědit někoho, kdo již z dědického práva vyloučen je.¹⁰⁰

V otázce započtení na dědický podíl jako nevýraznější změnu od úpravy v *o.z.o.* považují stanovení hodnoty poskytnutí. Oproti předchozí právní úpravě došlo ke smazání rozdílu mezi stanovením hodnoty movitých a nemovitých věcí. Cena započítávaných věcí se tudíž dle VN 1937 řídila dle doby odevzdání.¹⁰¹

Ohledně nutné výživy vycházel VN 1937 ze stejných principů jako *o.z.o.*, avšak nově stanovil podmínku poskytnutí nutné výživy pouze do výše dědicova povinného dílu. Vedle toho neměl nepominutelný dědic nárok na nutnou výživu, pokud na jeho místě dědili jeho potomci, nebo byli-li povoláni k povinnému dílu namísto něj.¹⁰²

VN 1937 ve většině otázek týkajících se povinného dílu a s ním souvisejících institutů vycházel z recipovaného *o.z.o.* V mnoha případech došlo

⁹⁹ Srov. ust. § 578 VN 1937.

¹⁰⁰ *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Národní shromáždění ČSR, 1937, s. 303. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>.

¹⁰¹ Srov. ust. § 607 VN 1937 a ust. § 794 *o.z.o.*

¹⁰² Srov. ust. § 608 VN 1937.

k úpravám textu ve formě vypuštění určitých slov nebo jejich nahrazení jinými výrazy. Některá ustanovení byla vzájemně sloučena nebo vypuštěna.

1.4. Úprava povinného dílu od 1. 1. 1951 do 31. 12. 2013

1.4.1. Občanský zákoník z roku 1950

Po konci druhé světové války na území ČSR i nadále platil novelizovaný *o.z.o.*, čili stále zde panoval právní dualismus nastolený recepcí rakouského právního řádu. Ke změně došlo až novou kodifikací občanského práva v roce 1950, která byla vyústěním politického převratu v roce 1948. Se socialistickým pojetím civilního práva tehdejší *o.z.o.* absolutně nekorespondoval, proto byla zřízena kodifikační komise, jež měla za úkol vytvořit občanský zákoník této ideologii odpovídající.¹⁰³ Vznikl tak *OZ 1950* narušující tradiční sociální vazby a společenské hodnoty.¹⁰⁴

OZ 1950 byl v platnosti od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. Ve vztahu k dědickému právu představoval jeho znatelné zjednodušení, neboť se značně snížil počet paragrafů, které byly dědickému právu věnovány (počet snížen o 241 paragrafů)¹⁰⁵, na straně druhé s sebou přinesl i mnoho změn.

1.4.1.1. Nepominutelní dědicové a jejich ochrana

I přes silnou orientaci socialistického dědického práva na rodinné vazby *OZ 1950* neobsahoval zákonnou definici pojmu nepominutelný dědic. Význam tohoto pojmu bylo možné dovodit z ustanovení § 551 *OZ 1950*, které upravovalo podmínky neplatnosti závěti z důvodů opomenutí zůstavitelových nejbližších, mezi které byli dle toho ustanovení řazeni potomci, rodiče a prarodiče zůstavitele.

Ustanovení § 551 *OZ 1950* se vztahuje k situaci, kdy zůstavitel učinil svou poslední vůli, v rámci níž došlo k opomenutí nepominutelných dědiců, čímž se závěť stala v této části neplatnou. Ohledně neplatnosti se soudní praxe i odborní teoretici přiklonili k názoru, že se jednalo o neplatnost relativní, protože ji mohl

¹⁰³ SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 26 - 28.

¹⁰⁴ KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009, s. 335.

¹⁰⁵ BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 105.

uplatnit pouze dědic uvedený v ustanovení § 551 OZ 1950.¹⁰⁶ Pokud byl takovýto dědic v závěti opomenut, mohl se dovolávat prohlášení neplatnosti závěti vůči státnímu notářství. Pokud však neplatnost takovéto závěti nepominutelný dědic nenamítal, soud se závěti nezabýval. Objevil se však i opačný názor příklánějící se absolutnímu pojetí neplatnosti. K tomu názoru se hlásil např. Plank.¹⁰⁷ Vedle toho se i z pohledu soudní praxe na neplatnost jako absolutní nahlíželo ve chvíli, kdy došlo k opomenutí dědice nesvéprávného. V tomto případě bylo nutné soudně schválit prohlášení jeho zákonného zástupce o uznání platnosti závěti.¹⁰⁸

Za nepominutelné dědice byli považováni zůstavitelovi potomci a zákon k nim dále řadil i rodiče a prarodiče. Aby rodiče a prarodiče v konkrétním případě mohli zaujímat takovéto postavení, museli být současně v době smrti zůstavitele jeho zákonnými dědici. Dalšími nezbytně nutnými podmínkami bylo, že rodič nebo prarodič musel být v době zůstavitelovy smrti v nouzi a práce neschopný. Z díkce zákona lze dovodit, že obě tyto podmínky musely být splněny kumulativně.¹⁰⁹

1.4.1.2. Povinný díl (zákonný podíl)

Markantní změnou oproti právní úpravě v o.z.o. a VN 1937 bylo odklonění se OZ 1950 od pojmu povinný díl. Tento tradiční pojem byl nahrazen pojmem „zákoný podíl“, čímž došlo i ke změně významu výrazu „dědický podíl“, kterým tak byla vyjadřována hodnota dílu při zákonné posloupnosti. Za této právní úpravy mohlo dojít i k situaci, kdy velikost zákonného podílu splývala s velikostí podílu dědického. Bylo tomu tak v případě, kdy byl nepominutelným dědicem nezletilý potomek. Dosavadní pojetí povinného dílu, jakožto obligačního práva vůči dědicům, se tak zásadně změnilo.¹¹⁰

Nepominutelný dědic již nebyl v postavení dědicova věřitele, kdy v předchozí právní úpravě měl v rámci toho nárok na vyplacení povinného dílu v penězích, a to vůči závětním dědicům. Pokud se nepominutelný dědic dovolal

¹⁰⁶ K tomu viz blíže rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. května 1954, sp. zn. Cz 153/54: „*Neplatnost závěti podle § 551 OZ 1950, není neplatností absolutní, které by musil soud dbát z úřední povinnosti a které by se mohl dovolávat každý, kdo má na tom právní zájem, např. věřitel oprávněného dědice, nýbrž jen neplatností relativní, kterou může uplatňovat jen dědic uvedený v § 551 OZ 1950.*“

¹⁰⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 57.

¹⁰⁸ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku – právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 181.

¹⁰⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 58 - 59.

¹¹⁰ TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. 2017, č. 1, s. 63 - 72. [cit. 23. února 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6656>.

neplatnosti závěti v části, ve které byl opomenut, byl nově v postavení dědice. Již nebylo možné dovozovat, že opomenutému nepominutelnému dědici má být vyplacena pouze peněžní částka odpovídající ceně jeho zákonnému podílu, ale náležel mu nárok přímo se podílet na dědictví, měl nárok na naturální podíl přímo z pozůstalosti.¹¹¹

Právo na zákonný podíl nepominutelného dědice vycházelo z ustanovení § 551 OZ 1950. V případě zůstavitelových potomků se výše toho, co se jim mělo dostat, odvíjela od jejich věku. Pokud byl potomek nezletilý, výše činila tolik, kolik činila cena celého jeho dědického podílu. U zletilého potomka byla výše stanovena na tři čtvrtiny jeho dědického podílu. Rodiče a prarodiče pak měli nárok na stejnou výši jako zletilí potomci, tedy na cenu tři čtvrtiny jejich dědického podílu. Pokud zůstavitel v závěti nedodržel takto stanovenou výši zákonných podílů, byla v této části neplatná.¹¹²

1.4.1.3. *Započtení na zákonný podíl*

Zákon s kolací počítal pouze u nepominutelných dědiců, u ostatních dědiců se nepřihlíželo k tomu, co od zůstavitele ještě za jeho života obdrželi a k započtení u nich nedocházelo. Zmíněné vyplývalo z preference uplatňované v OZ 1950, kterou bylo dědění na základě zákona a tudíž i snaha o rovnoměrné rozdělení zůstavitelova majetku mezi jeho nejbližší příbuzné.

Předmětem započtení u nepominutelných dědiců bylo vše, co od zůstavitele bezplatně obdrželi v době, kdy byl ještě naživu. Pokud byl nepominutelným dědicem vzdálenější potomek, započtetlo se mu na jeho zákonný podíl i to, co obdrželi jeho předci. Na zákonný podíl se však nezapočítávala obvyklá darování odpovídající majetkovým poměrům zůstavitele nezasahující do zůstavitelovy majetkové podstaty. Dále nedocházelo k zápočtu poskytnutí učiněných v rámci zůstavitelovy vyživovací povinnosti vůči jeho dětem.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy v *o.z.o.* se při zjišťování výše ceny toho kterého darování nedělalo rozdílu mezi movitými a nemovitými věcmi. Hodnota darovaného předmětu se posuzovala dle hodnoty v době přijetí daru.

¹¹¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 58.

¹¹² TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. 2017, č. 1, s. 63 - 72. [cit. 23. února 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6656>.

Z tohoto pravidla platily jisté výjimky, vztahující se zejména k mimořádným okolnostem, kdy například poskytnutý dar nepřinesl nepominutelnému dědici prospěch, ale naopak mu způsobil škodu. V těchto případech ke kolaci nedocházelo.

Notář projednávající pozůstalost měl povinnost na možnost započtení dědice upozornit a ke kolaci následně docházelo za předpokladu, že byla ze strany takto oprávněného dědice požadována. Jednalo se tedy zpravidla o nárok, nikoli povinnost. Povinností se tato možnost stávala u nesvéprávných dědiců, započtení pak notář prováděl z úřední povinnosti.

Kolace se prováděla tak, že se nejprve soupisem zjistila cena pozůstalostního majetku. Následně odečetly podíly osob, kterým započítáváno nebylo (manžel, spoluzijící osoby a sourozenci). K této částce se přičetla ona učiněná poskytnutí a vznikla tak tzv. kolační podstata, která tvořila základ pro výpočet podílu příslušející konkrétnímu nepominutelnému dědici, od něhož se odečetlo to, co dědic nebo jeho předek obdržel. Takto vzniklý rozdíl byl částkou, která nepominutelnému dědici připadla. V případě, že obdržel za zůstavitelova života více, než kolik mu na základě tohoto výpočtu mělo připadnout, již nic dalšího neobdrží, zároveň ale nic nemusí vracet.¹¹³

1.4.1.4. Vydědění

Zákon se vyděděním zabýval v ustanovení § 552 OZ 1950, náležitostmi jeho zrušení pak v ustanovení § 553 OZ 1950. I přes silnou orientaci socialistického dědického práva na posilování rodinných vztahů bylo ze zákonných taxativně vymezených důvodů možné nepominutelného dědice z práva na jeho dědický podíl vydědit.¹¹⁴ Důvod vydědění musel existovat nejpozději v době zůstavitelovy smrti.

Vydědit mohl zůstavitel nepominutelného dědice takovým právním jednáním, které muselo splňovat stejné náležitosti stanovené pro pořízení závěti.¹¹⁵ Mohl tak učinit ze tří taxativně stanovených důvodů, kdy důvod, pro který byl nepominutelný dědic vyděděn, musel být v textu listiny o vydědění přímo uveden, což byla podmínka, kterou jak *o.z.o.*, tak VN 1937 nestanovoval.¹¹⁶ Pokud by tedy

¹¹³ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku – právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 126 - 130.

¹¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 61.

¹¹⁵ Srov. ust. §§ 541 - 545 OZ 1950.

¹¹⁶ Srov. ust. §§ 771 o.z.o.; 581 VN 1937.

v listině důvod nebyl uveden, stalo by se toto vydědění neúčinným.¹¹⁷ U ostatních dědiců vydědění možné nebylo, protože při dědění ze závěti vznikal nárok na dědický podíl pouze nepominutelným dědicům. Pokud je zůstavitel chtěl zbavit nároku na zákonný dědický podíl, musel tak dle soudní praxe učinit formou negativní závěti.¹¹⁸

V rámci ochrany „*nevinných potomků vyděděného*“¹¹⁹ se na ně vydědění zůstavitelova potomka nevztahovalo. Nastupovali tak na místo vyděděného a nabývali jeho dědický podíl. Je důležité zmínit, že výpočet dědického podílu nebyl odvislý od věku nových dědiců, nýbrž od věku potomka vyděděného. Toto ustanovení se ovšem nevztahovalo na rodiče a prarodiče zejména proto, že jejich nepominutelný nárok je vázán na jejich nouzi a neschopnost pracovat, čili jde o nárok čistě osobní,¹²⁰ nepřecházející na jiné osoby.

Prvním důvodem pro vydědění bylo opuštění zůstavitele v nouzi.¹²¹ Kdy nepominutelný dědic zůstaviteli nepomohl, když to zůstavitel potřeboval, nepominutelný dědic si této jeho potřeby byl vědom, vzhledem k okolnostem tak učinit mohl, avšak neučinil.

Dalším taxativně vymezeným důvodem bylo pravomocné odsouzení dědice pro úmyslný trestný čin. Mohlo se jednat o jakýkoli úmyslný trestný čin, který nemusel směřovat přímo vůči zůstaviteli.¹²² V případě tohoto důvodu je patrné jeho zpřísnění oproti přechozí právní úpravě obsažené v *o.z.o.*, kde byla podmínka odsouzení vázána na dlouhý časový úsek.

Posledním možným důvodem byla skutečnost, že nepominutelný dědic trvale odpíral pracovat. Tento důvod byl do právní úpravy zaveden zcela nově a korespondoval s někdejšími socialistickými požadavky na společenské

¹¹⁷ PETRŽELKA, Karel. *Nové československé právo dědické*. In: KNAPP, Viktor. *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950, s. 72.

¹¹⁸ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku – právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 212.

¹¹⁹ Tamtéž s. 210.

¹²⁰ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 62.

¹²¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 16. září 1953, sp. zn. 22 Co 381/55: „*Pojem opuštění v nouzi nelze vykládat tak, že by se jím rozumělo toliko opuštění v nouzi majetkové, nýbrž tento pojem nutno vykládat širše, a zahrnuje i případy, kdy zůstavitel se ocitl v jakékoli tísní, vyžadující pomoci osoby třetí, kterou si vlastním úsilím a svými zdroji nemůže opatřit, a zákonný dědic, ač o tom věděl a pomoci mohl, tak neučinil. Ovšem má-li být zůstaviteli pomoc dědicem poskytnuta, musí být zůstavitelem také přijímána a nelze mluvit o jeho opuštění tam, kde tento pomoc zásadně odmítá.*“

¹²² HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku – právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 210 - 211.

fungování. Vyhýbání se práci bylo považováno za těžké provinění se proti pravidlům socialistického soužití.¹²³ Pokud se pracovní povinnosti nepominutelný dědic vyhýbal úmyslně a trvale, mohl být vyděděn.

Vydědění se rušilo stejným způsobem, jakým se rušila závěť. Forma zrušení musela mít stejnou formu jako závěť, proto nepostačovalo jeho jakékoli ústní nebo písemné odvolání. Možné bylo úmyslné zničení listiny nebo zrušení učiněné mlčky tím, že zůstavitel v novější závěti vyděděného za dědice povolá.¹²⁴

1.4.2. *Občanský zákoník z roku 1964*

Někdejší stav komunistické společnosti a její postupné budování si žádalo, aby na všech úrovních došlo ke změně společenských vztahů, především ve vztahu občan x stát. Nově přijatý občanský zákoník roku 1964 měl tak odrážet podmínky nově se rodící socialistické společnosti.¹²⁵ *OZ 1964* platil od 1. 4. 1964 až do 31. 12. 2013. V průběhu své několikaleté platnosti byl mnohokrát pozměňován a upravován a doznal tak spousty dílčích i zásadních změn.¹²⁶ Co se dědického práva týče, přejal *OZ 1964* úpravu základních principů dědění z *OZ 1950*. Na druhé straně však došlo ve spoustě dílčích otázek k četným změnám. *OZ 1964* navázal na zjednodušení práva započatým předchozím občanským zákoníkem. Došlo k dalšímu zúžení rozsahu textu zákona, zejména úprava dědického práva byla velmi strohá, ve své původní podobě totiž věnoval zákoník dědickému právu pouhých 28 paragrafů.¹²⁷

1.4.2.1. *Neopomenutelní dědicové a jejich ochrana*

Stejně jako v předchozí právní úpravě nebyl pojem neopomenutelný dědic v textu zákona explicitně zmíněn¹²⁸ a původ byl tedy dovozován z *o.z.o.* V rámci právní praxe se za účinnosti *OZ 1964* začal místo pojmu „nepominutelný dědic“ užívat pojem „neopomenutelný dědic“.¹²⁹ Kdo patřil mezi neopomenutelné dědice,

¹²³ PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In: KNAPP, Viktor. *K otázkám nového občanského práva*. Praha: Orbis, 1950, s. 72.

¹²⁴ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku – právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 214.

¹²⁵ KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945 - 1989*. Praha: Linde, 2009, s. 344.

¹²⁶ BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 123.

¹²⁷ SCHELLE, Karel. Dědické právo (od roku 1811). In: SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír, ed. *Encyklopedie českých právních dějin, II. svazek D - J*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s KEY Publishing, 2015, s. 325 - 326.

¹²⁸ MEDUNOVÁ, Renata. Dědic, který nemá být opomenut. *Ad Notam*. 2009, roč. 15, č. 5, s. 169.

¹²⁹ Konzultace s notářkou v Českém Krumlově JUDr. Editou Jantačovou dne 17. 3. 2020.

se dovozovalo z ustanovení § 479 OZ 1964 vztahujícího se k otázce relativní neplatnosti závěti. Novou právní úpravou došlo k dalšímu zúžení okruhu neopomenutelných dědiců. Byli jimi již pouze zůstavitelovi potomci, nikoliv i rodiče a prarodiče, jak tomu bylo v OZ 1950. Rozdělení potomků na nezletilé a zletilé zůstalo zachováno. Stejně jako při dědění ze zákona vylučoval přednější dědic vzdálenějšího, byl vyloučen vzdálenější potomek přednějším. Vzdálenější potomek nastupoval na pozici neopomenutelného dědice v případě, kdy tu již přednějšího buď nebylo, nebo došlo z jeho strany k odmítnutí dědictví.¹³⁰ Zúžením okruhu neopomenutelných dědiců došlo ke zlepšení postavení zůstavitele, jeho vůle tak byla omezována užším okruhem neopomenutelných dědiců.¹³¹

I přes ideu někdejší společnosti, že základním pilířem státu je rodina, tento zákoník, stejně jako OZ 1950, neřadil mezi neopomenutelné dědice pozůstalého manžela, což je možné vzhledem ke společenskému vnímání posuzovat jako nedostatek. Pozůstalému manželovi svědčila ochrana pouze v rámci záštity institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů.¹³² V případě smrti tak byl pozůstalému manželovi zaručen pouze vypořádací podíl, což představovalo např. dle Bednáře naprosto nedostačující majetkové zajištění.¹³³

V případě, kdy zůstavitel sepsal závěť, v níž opomenul své potomky, kteří nebyli platně vydědění, měli dle ustanovení § 479 OZ 1964 možnost domáhat se neplatnosti tohoto posledního pořízení, a tedy mohli být povoláni jako účastníci řízení k dědění. Neplatnost takovéto závěti byla chápána jako neplatnost relativní. K tomuto závěru se nejprve přiklonil Nejvyšší soud ve své judikatuře¹³⁴ a posléze i zákonodárci, kdy zákonem č. 131/1982 Sb. včlenili do OZ 1964 ustanovení § 40a obsahující taxativní výčet důvodů relativní neplatnosti, mezi které bylo řazeno právě i ustanovení § 479 OZ 1964.¹³⁵ Pakliže nebyla namítnuta neplatnost závěti, byla považována za platnou a pokud neměl neopomenutelný dědic dědit z jiného titulu, nebyl považován za účastníka řízení.¹³⁶ Uplatněním neplatnosti závěti

¹³⁰ MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1983, s. 80.

¹³¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 95.

¹³² Institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů byl zaveden účinností OZ 1964. Za účinnosti OZ 1950 existovalo tzv. zákonné majetkové společenství manželů.

¹³³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 95.

¹³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu V/67, citováno dle BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 96.

¹³⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 97.

¹³⁶ KITTEL, David. Neopomenutelný dědic není dědic. *Ad Notam*. 2011, roč. 17, č. 2, s. 15.

se neopomenutelný dědic mohl domáhat svého povinného podílu, vypočteného z jeho dědického podílu ze zákona.

Této ochrany se mohl dovolávat pouze neopomenutelný dědic nebo v případě nezletilého neopomenutelného dědice jeho zákonný zástupce. Pokud se jí dovolal, mohla být závěť prohlášena buď zcela, nebo částečně za neplatnou, v závislosti na tom, zda zůstavitel pořídil závěť k celému svému majetku či nikoli.¹³⁷

1.4.2.2. Povinný díl (povinný podíl)

Pojem povinný díl v právní úpravě *OZ 1964* opětovně nebyl explicitně vyjádřen. Zákon hovořil o právu potomků zůstavitele na určitou část dědického podílu ze zákona. Nezletilým potomkům bylo přiznááno právo alespoň na celý jejich dědický podíl ze zákona. Potomci zletilí byli v tomto směru opětovně částečně zkráceni, původní úprava *OZ 1964* jim přiznávala alespoň právo na tři čtvrtiny jejich dědického podílu ze zákona, novelou provedenou zákonem č. 509/1991 *Sb.* došlo ke zmenšení jejich povinného podílu na nejméně jednu polovinu jejich dědického podílu ze zákona. Zmenšením povinného podílu u zletilých potomků byla poskytnuta zůstaviteli větší míra volnosti při nakládání s jeho majetkem. Tato změna byla příslušnou novelou zákona provedena nejspíše v reakci na demokratické změny ve společnosti.¹³⁸ Nárok potomků na nezkracitelný povinný podíl na dědictví byl zakotven v ustanovení § 479 *OZ 1964*, stejně jako okruh neopomenutelných dědiců, kterým tento náležel.¹³⁹ Práva na povinný podíl mohl být dědic zbaven pouze ve třech případech, v případě platného vydědění¹⁴⁰, odmítnutí dědictví¹⁴¹ nebo skutečnosti činící ho dědicky nezpůsobilým.¹⁴² V případě nezpůsobilosti k dědění ho mohl zůstavitel v závěti jednoduše

¹³⁷ HOJDNOVÁ, Irena. Dědické podíly a jejich výpočty. *Ad Notam*. 2008, roč. 14, č. 4, s. 113 - 121.

¹³⁸ SCHELLE, Karel. Dědické právo (od roku 1811). In: SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír, ed. *Encyklopedie českých právních dějin, II. svazek D - J*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s KEY Publishing, 2015, s. 325 - 326.

¹³⁹ ŘÍHA, Martin; ŠOLCOVÁ, Pavla. Povinný podíl potomka podle § 479 občanského zákoníku. *Ad Notam*. 2011, roč. 17, č. 2, s. 7.

¹⁴⁰ Srov. ust. § 469a *OZ 1964*.

¹⁴¹ Srov. ust. § 463 *OZ 1964*.; Institut zřeknutí se dědictví z *OZ 1950* převzat nebyl, v *DZ* to bylo odůvodněno především tím, že se jednalo o již překonaný institut. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 *Sb.* Komentář k části sedmé: Dědění majetku v osobním vlastnictví. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 26. února. 2020]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm.

¹⁴² Srov. ust. § 469 *OZ 1964*.

opomenout, přičemž nemusel důvod dědické nezpůsobilosti uvádět nebo jakkoli dokazovat.¹⁴³

V rámci tohoto tématu považuji za nutné zmínit to, co jsem již uvedla výše, tedy že nárok na povinný podíl neopomenutelného dědice nebyl automatický, nýbrž musela být naplněna zákonná podmínka dovolání se relativní neplatnosti závěti, až v takovém případě byl zákonem povolán k dědění, ale pouze v rozsahu omezeném ustanovením § 479 OZ 1964.¹⁴⁴

Co do postavení neopomenutelného dědice vycházela úprava obsažená v OZ 1964 ze stejných principů jako předchozí občanský zákoník z roku 1950. Neopomenutelný dědic při dovolání se neplatnosti závěti vstupoval na místo závětních dědiců nebo vedle nich. Nepříslušel mu pouze nárok vůči závětním dědicům na úhradu jeho povinného dílu v penězích, ale vstupoval do všech práv a povinností tvořících předmět dědění v rozsahu, jaký odpovídal jeho povinnému podílu.¹⁴⁵ Vstoupením do všech práv a povinností docházelo k založení spoluvlastnictví nebo majetkového společenství mezi neopomenutelným dědicem a závětním dědicem.¹⁴⁶

Povinný podíl neopomenutelného dědice se dle ustálené soudní judikatury¹⁴⁷ vypočítával z celé hodnoty dědictví, i přes to, že se závěť vztahovala pouze na část dědictví.¹⁴⁸ Jinými slovy řečeno, při dědění části dědictví ze zákona a části dědictví ze závěti se závěť při posuzování relativní neplatnosti nesměla posuzovat izolovaně, protože v případě, kdy se neopomenutelnému dědici dostalo jeho povinného podílu již v rámci dědění ze zákona, námitka relativní neplatnosti závěti by tak byla nemístná.¹⁴⁹ Při výpočtu povinného podílu musely být zároveň zohledněny osoby, které by dle zákonné posloupnosti měly dědit, ale dědictví odmítly, došlo k jejich právoplatnému vydědění, nebo nebyly k dědění způsobilé.¹⁵⁰ Pokud nastoupil na místo dítěte zůstavitele potomek vzdálenější,

¹⁴³ KNAPP, Viktor; PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva. Vysokošk. učebnice. Sv. II.* Praha: Orbis, 1965, s. 518.

¹⁴⁴ KITTEL, David. Neopomenutelný dědic není dědic. *Ad Notam.* 2011, roč. 17, č. 2, s. 15.

¹⁴⁵ MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo.* Praha: Panorama, 1983, s. 79.

¹⁴⁶ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011, s. 61 - 62.

¹⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. června 1988, sp. zn. 4 Cz 43/88, [R 45/1990 civ.].

¹⁴⁸ HOJDNOVÁ, Irena. Dědické podíly a jejich výpočty. *Ad Notam.* 2008, roč. 14, č. 4, s. 113.

¹⁴⁹ MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické podíly a jejich výpočet. (Třetí část – relativní neplatnost závěti, započtení darů). *Ad Notam.* 1997, č. 3, s. 50.

¹⁵⁰ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011, s. 92.

mohlo se mu vždy dostat pouze takového povinného podílu, jakého se mělo dostat jeho předkovi, bez ohledu na to, zda byl vzdálenější potom nezletilý nebo zletilý.¹⁵¹

Při výpočtu dědických podílů jednotlivých dědiců byl rozhodným stavem stav, jaký tu byl v době zůstavitelovy smrti. Pokud závěť zkracovala neopomenutelného dědice na jeho povinném podílu v době jejího sepsání, neznamenal to automaticky jeho zkrácení i v době zůstavitelovy smrti, zůstavitelův majetek se totiž mohl ztenčit nebo mohlo dojít k vyloučení neopomenutelného dědice z jeho nároku na povinný podíl, v takovém případě by pak závěť neměla za následek zkrácení a nemohla by tak ani být uplatněna její neplatnost.¹⁵²

Zůstavitel disponoval možností předejít eventuálním problémům vznikajícím při vypořádání dědictví v rámci ochrany neopomenutelného dědice, mohl dát v závěti příkaz k zápočtu darování.¹⁵³ Tento jeho příkaz měl za následek změnu výše dědických podílů těch dědiců, vůči kterým příkaz směřoval. Při započtení darů totiž docházelo k tomu, že se k obecné ceně majetku náležející do dědictví připočetla cena veškerých započítávaných darů, tím vznikla tzv. kolační podstata, ze které se vypočetly dědické podíly jednotlivých dědiců, z nich se následně každému dědici odečetl dar, který se započítával na jeho podíl. Příkaz k zápočtu v tomto případě mohl směřovat vůči kterémukoli dědici, ne výlučně neopomenutelnému. Existovala ještě jedna možnost započtení darování při děděni ze závěti, ta chránila výlučně neopomenutelného dědice. V tomto případě mohl být dar započten i přes to, že zůstavitel k jeho zápočtu příkaz nedal, ale ten který obdarovaný dědic by byl oproti neopomenutelnému dědici neodůvodněně zvýhodněn.¹⁵⁴ Předmětem započtení byly dary od zůstavitele, které nebylo možné podřadit mezi obvyklá darování, dary byly započítávány zásadně v té ceně, kterou měly v době darování¹⁵⁵, což ovšem dle judikatury platilo pro poměry, v nichž byly hodnoty i ceny stabilizovány.¹⁵⁶ Jakmile dědic, na jehož úkor bylo provedeno

¹⁵¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 96.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž s. 83.

¹⁵⁴ MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické podíly a jejich výpočet. (Třetí část – relativní neplatnost závěti, započtení darů). *Ad Notam*. 1997, č. 3, s. 53.

¹⁵⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Sv. I*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, s. 1362 - 1363.

¹⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 28. února 1969, sp. zn. 4 Cz 121/68 [R 5/70].

započtení, obdržel formou darů více, než kolik by mu náleželo z kolační podstaty, již nic nedědil, zároveň však nebyl povinen do dědictví cokoli vracet.¹⁵⁷

1.4.2.3. Vydědění

Do původního znění *OZ 1964* nebyl institut vydědění převzat. Tato zásadní změna byla odůvodňována především společenským vývojem, kdy se tento institut jevil jako zcela překonaný a tudíž nadbytečný.¹⁵⁸ Zejména ústava z roku 1960 proklamovala, že „vykořisťování člověka člověkem je navždy odstraněno“.¹⁵⁹ Zůstavitel tedy původně nedisponoval právem způsobit závěti vyloučení neopomenutelných dědiců z dědění.¹⁶⁰

V praxi se ovšem ukázalo, že absence tohoto institutu byla zcela nevyhovující, a proto prostřednictvím novely roku 1983¹⁶¹ došlo k jeho opětovnému začlenění do právní úpravy. Novela zavedla zprvu jen jediný důvod, pro něhož mohl být nepominutelný dědic vyděděn.¹⁶² Důvodem bylo neposkytnutí pomoci v rozporu s pravidly socialistického soužití zůstaviteli ve stáří, v nemoci nebo v jiných podobných případech. Takovýto stav trval až do roku 1992.

Vzhledem k demokratickým změnám ve společnosti došlo roku 1992 k novému zformulování důvodů pro vydědění, od této chvíle bylo možné potomka vydědit ze čtyř zákonných důvodů uvedených v ustanovení § 469a *OZ 1964*.¹⁶³

Prvním důvodem pro vydědění, po novele občanského zákoníku provedenou zákonem č. 509/1991 *Sb.*, bylo neposkytnutí pomoci zůstaviteli. Tento důvod mohl být uplatněn za předpokladu, že zůstavitel pomoc potřeboval v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech a potomek ji neposkytl v rozporu s dobrými mravy. Muselo se jednat o takovou pomoc, kterou zůstavitel objektivně potřeboval a potomek o této potřebě věděl nebo alespoň o ní vědět mohl a vzhledem ke všem okolnostem byl objektivně schopen ji zůstaviteli poskytnout, ale neučinil

¹⁵⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické podíly a jejich výpočet. (Třetí část – relativní neplatnost závěti, započtení darů). *Ad Notam*. 1997, č. 3, s. 53.

¹⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 *Sb.* Komentář k části sedmé: Dědění majetku v osobním vlastnictví. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 26. února 2020]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm.

¹⁵⁹ Zákon č. 100/1960 *Sb.*, Ústava Československé socialistické republiky.

¹⁶⁰ KNAPP, Viktor; PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva. Vysokošk. učebnice. Sv. II*. Praha: Orbis, 1965, s. 518.

¹⁶¹ Zákon č. 131/1982 *Sb.*, kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy.

¹⁶² BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 96.

¹⁶³ Zákon č. 509/1991 *Sb.*, kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

tak. V případě, kdy by pomoc ze strany potomka byla nabídnuta, ale zůstavitel ji, ať už z jakéhokoli důvodu, odmítl, nebylo možné se odvolávat jejího neposkytnutí.¹⁶⁴

Na druhé místo zákoník řadil to, že potomek o zůstavitele trvale neprojevoval opravdový zájem, který by jakožto potomek projevovat měl. Zákonodárce v tomto případě užil vágní výrazy, pod kterými si každý mohl subjektivně představit v podstatě cokoli. S výkladem této části ustanovení se pojila spousta subjektivních otázek, s nimiž bylo třeba se v případě jeho uplatnění vypořádat. Zájemem bylo chápáno zejména udržování osobního nebo při nejmenším písemného styku se zůstavitelem. Individuální otázkou bylo, jak často k tomuto styku mělo dojít. I pojem opravdový byl jakýmsi neurčitým právním pojmem a při aplikaci jistě činil nemalé problémy.¹⁶⁵

Třetím zákonným důvodem bylo odsouzení potomka pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku. Zákon v tomto případě nečinil rozdíl mezi podmíněným a nepodmíněným trestem.¹⁶⁶

Posledním důvodem bylo, že potomek vedl nezřízený život trvalého rázu. Za trvale nezřízený život se považovala například závislost potomka na alkoholu či jiných návykových látkách.¹⁶⁷ Opět bylo na subjektivním výkladu, co vše se dá pod tento důvod podřadit, vždy se ale muselo vycházet z premisy, že způsob potomkova života musel odporovat spořádanému životu.

Účinky vydědění mohly být vztaženy i na potomky vyděděného i přes to, že se sami ničeho nedopustili. Pokud chtěl zůstavitel docílit toho, aby účinky vydědění byly platné i na potomky vyděděného dítěte, musel to v listině o vydědění výslovně uvést, protože pokud by tak neučinil, vydědění by na dědické právo těchto potomků nemělo žádný vliv.¹⁶⁸

Po formální i obsahové stránce měla mít listina o vydědění stejné náležitosti, jaké byly stanoveny pro závěť. Obdobně se na ni vztahovala i ustanovení o zrušení

¹⁶⁴ FIALA, Josef; KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 812.

¹⁶⁵ ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*. 1999, roč. 5, č. 5, s. 95 – 99.

¹⁶⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 101.

¹⁶⁷ FIALA, Josef; KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 813.

¹⁶⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 102.

závěti. Pokud chtěl zůstavitel zrušit učiněné vydědění, měl dvě možnosti, jak toho docílit. Buď pořídil novou listinu, která rušila tu předchozí, nebo listinu vlastnoručně zničil. V případě, kdy tvořilo vydědění součást notářského zápisu, mohl ji pouze odvolat, její zničení se vztahovalo pouze na listinu, kterou zůstavitel napsal vlastní rukou.¹⁶⁹

2. Povinný díl podle občanského zákoníku z roku 2012

Po obnově demokratického státu roku 1989 začaly sílit tendence směřující k rekodifikaci soukromého práva. I přes to, že *OZ 1964* prošel několikanásobnými novelizacemi, se ho nepodařilo přizpůsobit nově nastoleným demokratickým společenským podmínkám a hodnotám, zejména pro jeho ideologicky orientované zaměření.¹⁷⁰ Kvůli těmto právním nedostatkům se na počátku 21. století přistoupilo k výše zmíněné rekodifikaci soukromého práva, jejímž cílem bylo zejména odstranit nedostatky spatřované především v necelistvosti a rozdrobenosti jednotlivých právních odvětví do mnoha zákonů. Výsledkem rekodifikačních prací bylo přijetí nového civilního kodexu, zákona č. 89/2012 *Sb.*, občanský zákoník (dále jen „*NOZ*“), s platností od 22. března 2012 a účinností od 1. ledna 2014.

Zmíněnou rekodifikací českého soukromého práva dostalo nejvýraznější změny především dědické právo, a to co do formy, tak i obsahu.¹⁷¹ *NOZ* zásadně rozšířil právní úpravu dědického práva, která byla v občanských zákonících z let 1950 a 1964 značně okleštěna. Vnáší do dědického práva mnoho nových institutů a prvků¹⁷² a zároveň některé tradiční instituty opětovně zakotvuje.¹⁷³ Nové dědické právo tak ideově vychází především z *VN 1937* a tedy i z úpravy obsažené v *o.z.o.* Zákonodárci se současně inspirovali v zahraničních právních úpravách, stejně jako

¹⁶⁹ KNAPP, Viktor; PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva. Vysokošk. učebnice. Sv. II.* Praha: Orbis, 1965, s. 535 - 537.

¹⁷⁰ ELIÁŠ, Karel. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 1, s. 1 - 7.

¹⁷¹ DADUOVÁ, Martina; HORÁK, Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad notam*. 2016, roč. 22, č. 1, s. 8.

¹⁷² SCHELLE, Karel. Dědické právo (od roku 1811). In: SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír, ed. *Encyklopedie českých právních dějin, II. svazek D - J*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s KEY Publishing, 2015, s. 325 - 326.

¹⁷³ HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Journals.muni.cz*. [online]. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, č. 3, s. 283 - 286 [cit. 1. března 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cvpv/article/view/5867>.

v právu římském. I přes značně nedostačující úpravu dědického práva v *OZ 1964* na ni však *NOZ* v některých otázkách dědického práva navazuje.¹⁷⁴

Povinný díl a otázky s ním se pojící nalezneme v *NOZ* upraveny v ustanoveních hlavy III., dílu 5., tedy konkrétně v ustanoveních §§ 1642 – 1664. K tomu se váže ustanovení § 1665 obsahující právo nepominutelného dědice na nutnou výživu v případě, kdy mu nenáleží právo na povinný díl. V neposlední řadě nutno zmínit ustanovení § 1492 stanovující podmínky, za nichž nepominutelný dědic nesmí být na svém povinném dílu zkrácen.

2.1. Nepominutelní dědicové

Nepominutelným dědicem je osoba, které dle ustanovení § 1642 *NOZ* náleží z pozůstalosti právo na povinný díl. Aby jí tento nárok příslušel, musí jít o osobu dědicky způsobilou, která se nezřekla dědického práva nebo práva na povinný díl a zároveň se nemůže jednat o platně vyděděnou osobu.¹⁷⁵

V souladu s ustanovením § 1643 *NOZ* jsou nepominutelnými dědici „*děti zůstavitele a nedědí-li, pak jsou jimi jejich potomci*“. *NOZ* v tomto ohledu vyšel z předchozí právní úpravy obsažené v *OZ 1964*. Otázka nepominutelného dědice ovšem není na místě za jakýchkoli okolností, vztahuje se pouze k těm případům, kdy zůstavitel učinil pořízení pro případ smrti, ve kterém však svým dětem nebo jejich potomkům ničeho nezanechal nebo jim tímto způsobem zanechal méně, než jim na základě § 1643 *odst. 2 NOZ* náleží.¹⁷⁶ Konkrétně se může jednat o případy, kdy zůstavitel v pořízení pro případ smrti nepominutelného dědice a) zcela opominul, b) sice ho ustanovil dědicem nebo odkazovníkem, ale k majetku menší hodnoty, než je jeho povinný díl, c) určil za dědice i jiné osoby a jako důsledek toho, na něho jako zákonného dědice zbylo méně, než činí jeho povinný díl, d) neplatně vydědil nebo neuvedl důvod vydědění. Stejně tak situace, kdy se nepominutelný dědic namísto dědického podílu nebo odkazu s omezením rozhodl pro povinný díl, či jakožto zákonný nebo závětní dědic odmítl dědictví s výhradou povinného dílu. Z uvedeného vyplývá, že zůstavitelovy děti či jejich potomci nemají v řízení o pozůstalosti postavení nepominutelných dědiců v případě dědění

¹⁷⁴ DADUOVÁ, Martina; HORÁK, Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad notam*. 2016, roč. 22, č. 1, s. 8 – 9.

¹⁷⁵ Srov. ust. § 1645 *NOZ*.

¹⁷⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 365 - 366.

ze zákona nebo pokud jim v pořízení pro případ smrti bylo zůstaveno alespoň tolik, kolik činí jejich povinný díl.¹⁷⁷

NOZ nečiní rozdíly mezi dětmi narozenými v manželství nebo mimo něj. Stejně tak je za nepominutelného dědice považován osvojenec, který byl zůstavitelem osvojen¹⁷⁸ a měl by jinak dědické právo po zůstaviteli jakožto dědic první dědické třídy.¹⁷⁹ Vzhledem k nutnosti příbuzenského poměru¹⁸⁰ mezi zůstavitelem a nepominutelným dědicem za zůstavitelovy děti nemohou být považovány děti zůstavitelova manžela nebo partnera, i přes to, že se zůstavitelem žily ve společné domácnosti. Za nepominutelného dědice je považováno i počaté dítě, pokud se narodí živé (nasciturus).¹⁸¹

V souvislosti s dikcí ustanovení § 1643 NOZ je třeba uvést, za jakých okolností nebude mít zůstavitelovo dítě právo žádat povinný díl a na jeho místo tak v řízení o pozůstalosti nastoupí potomci tohoto zůstavitelova dítěte. Bude tomu tak v následujících případech, kdy zůstavitelovo dítě:

- zůstavitele nepřezije nebo zemře současně s ním¹⁸²;
- dědictví odmítne¹⁸³;
- je dědicky nezpůsobilé¹⁸⁴;
- zřekne se dědického práva¹⁸⁵;
- bude platně vyděděno¹⁸⁶, zároveň se nedožije zůstavitelovy smrti a nedojde k výslovnému vyloučení potomků vyděděného z dědického práva. Pokud vyděděný potomek zůstavitele přežije, nejedná se o případ reprezentace jeho dětí na pozici nepominutelného dědice.¹⁸⁷

¹⁷⁷ KOHOUTEK, Jan. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 5, s. 3.

¹⁷⁸ Srov. ust. § 794 NOZ.

¹⁷⁹ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 403.

¹⁸⁰ Srov. ust. § 771 NOZ.

¹⁸¹ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 388.

¹⁸² Srov. ust. § 1479 NOZ.

¹⁸³ Srov. ust. § 1485 an. NOZ.

¹⁸⁴ Srov. ust. § 1481 NOZ.

¹⁸⁵ Srov. ust. § 1484 NOZ.

¹⁸⁶ Srov. ust. § 1646 NOZ.

¹⁸⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 366.

Nepominutelné dědice *NOZ* rozlišuje na potomky nezletilé a zletilé. V závislosti na jejich věku se pak odvíjí velikost jejich povinného dílu, o čemž je pojednáno v podkapitole č. 2.2.

Postavení nepominutelného dědice je přímo odvislé od toho, zda mu svědčí nebo nesvědčí dědický titul. Pokud mu svědčí některý z dědických titulů a dědický podíl, který se mu prostřednictvím tohoto titulu dostane, pokryje i výši povinného dílu, nachází se v běžném postavení dědice.¹⁸⁸ Oproti tomu v případě, kdy nepominutelnému dědici žádný dědický titul nesvědčí, má tento postavení věřitele a jeho právo na povinný díl ztělesňuje pohledávku vůči dědicům a odkazovníkům, kteří jsou povinni pohledávku nepominutelného dědice dle poměru čistých hodnot jejich dědických podílů nebo odkazů uspokojit.¹⁸⁹ K názoru, že nepominutelný dědic je věřitelem mající nárok na peněžní částku rovnající se jeho povinnému dílu a nikoli dědicem, se ve své judikatuře přiklonil i Nejvyšší soud.¹⁹⁰

2.1.1. Ochrana nepominutelných dědiců

Ochrana nepominutelného dědice vychází z jeho práva na povinný díl. Na zákonné úrovni záštitu tohoto práva představuje ustanovení § 1492 *NOZ*, které se vztahuje k situacím, kdy nebude naplněn nějaký ze zákonných důvodů vylučující nepominutelného dědice z práva na povinný díl. Ochrana nepominutelného dědice je zakotvena i v ústavněprávní rovině, neboť ustanovení čl. 11 *LZPS*¹⁹¹ uvádí, že „dědění se zaručuje“, což by mělo být vykládáno především tak, že zůstavitel nemůže se svým majetkem nakládat zcela libovolně a prostřednictvím dědického práva je tak ve své testovací volnosti omezován.¹⁹² Podstata ochrany tkví v právu nepominutelného dědice domáhat se vypořádání proti dědici (odkazovníku), který na jeho úkor nabyl dědictví na základě posledního pořízení zůstavitele.¹⁹³

¹⁸⁸ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta; PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*. 2019, roč. 25, č. 1, s. 27.

¹⁸⁹ KINDL, Milan; ROZEHNAL, Aleš a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 86.

¹⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. července 2018, sp.zn. 21 Cdo 4392/2017.

¹⁹¹ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

¹⁹² HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. *Journals.muni.cz*. [online]. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, č. 3, s. 283 - 286 [cit. 1. března 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5867>.

¹⁹³ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 296.

Nepominutelný dědic je zákonem chráněn v několika případech. *NOZ* se této problematice věnuje v ustanoveních §§ 1650 - 1653. Prvním případem je jeho neplatné vydědění¹⁹⁴. O neplatné vydědění se jedná, když zůstavitel uvede důvody pro vydědění, které ve skutečnosti dány nejsou, nebo uvede takové důvody pro vydědění, které nejsou zákonnými důvody vydědění.¹⁹⁵ Pokud byl potomek vyděděn neplatně a zůstavitel zároveň nepořídil pro případ smrti, v řízení o pozůstalosti se k prohlášení o vydědění nepřihlíží a potomek tak má právo na svůj zákonný dědický podíl, protože dochází k dědění ze zákona a ne ze závěti, nikoli jen na povinný díl. Ustanovení § 1650 *NOZ* se však vztahuje na případy, kdy zůstavitel současně s prohlášením o vydědění učinil pořízení pro případ smrti, ve kterém povolal k dědění jiné dědice.¹⁹⁶ Takovéto neplatné vydědění představuje onen nárok nepominutelného dědice vůči dědicům a odkazovníkům na povinný díl nebo jeho doplnění. V případě vyrovnání jeho práva musí dědici i odkazovníci přispět poměrně.¹⁹⁷

Další případ, kdy dochází k ochraně nepominutelného dědice, je jeho opominutí. Může se jednat o a) vědomé¹⁹⁸ nebo b) nevědomé¹⁹⁹.

ad a) Vědomé opominutí nepominutelného dědice je zakotveno v ustanovení § 1651 *NOZ*. Zůstavitel si je vědom existence nepominutelného dědice způsobilého dědit, a přesto mu nic nezanechal. Za těchto okolností jsou relevantní dvě situace, které zákonodárce rozdělil do dvou odstavců tohoto ustanovení. V případě prvního odstavce má vědomě opominutý nepominutelný dědic právo na povinný díl v penězích. Pokud se ale prokáže, že se záměrně opominutý nepominutelný dědic dopustil jednání naplňujícího důvod vydědění, vyplývá z druhého odstavce tohoto ustanovení, že se na takové záměrné opominutí hledí jako na vydědění mlčky a po právu, čímž právo na povinný díl nepominutelný dědic ztrácí.²⁰⁰

¹⁹⁴ Srov. ust. § 1650 *NOZ*.

¹⁹⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 393.

¹⁹⁶ Což judikoval již Nejvyšší soud Československé republiky ve svém rozhodnutí ze dne 6. května 1919, sp. zn. Rv I 221/19, uveřejněném ve sbírce Vážný pod č. 169.

¹⁹⁷ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář.* 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 429.

¹⁹⁸ Srov. ust. § 1651 *NOZ*.

¹⁹⁹ Srov. ust. § 1652 *NOZ*.

²⁰⁰ TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta; PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam.* 2019, roč. 25, č. 1, s. 29.

ad b) Jestliže se nepominutelnému dědici podaří prokázat, že byl zůstavitelem opominut z nevědomosti o jeho existenci, náleží mu právo na povinný díl. Současně nemůže obstát tvrzení, že šlo o vydědění mlčky a po právu, protože zůstavitel nedisponuje vůlí vydědit potomka, o jehož existenci nevěděl.²⁰¹ NOZ výslovně vyžaduje, aby tu zůstavitelova nevědomost byla v době pořízení pro případ smrti, není relevantní, zda se poté o jeho existenci dozvěděl.²⁰²

Jakmile dojde na základě neplatného vydědění nebo vědomého či nevědomého opominutí ke zkrácení nebo zcela odepření povinného dílu nepominutelného dědice, nastupuje povinnost dědiců a odkazovníků poměrně přispět k jeho vyrovnání.²⁰³ Jejich povinnost vyplývá z postavení nepominutelného dědice, jelikož ten, jak již bylo zmíněno, není dědicem, nýbrž věřitelem těch, kdo byli zůstavitelem za dědice a odkazovníky povoláni. Povinnost dědiců nebo odkazovníků poměrně přispět na povinný díl nepominutelného dědice však není absolutní, mohou se těchto povinností totiž zprostit prostřednictvím odmítnutí dědictví nebo odkazu. V případě odmítnutí dědictví ze strany všech závětních dědiců a zároveň odmítnutí odkazů ze strany všech odkazovníků dojde k intestátní dědické posloupnosti, tedy k dědění ze zákona. V takovém případě vznikne nepominutelnému dědici právo na dorovnání jeho povinného dílu vůči dědicům ze zákona.²⁰⁴

Ke zmíněným prostředkům ochrany nepominutelného dědice lze zahrnout jeho další oprávnění, která mu též slouží jako jistý nástroj při šetření jeho práv v pozůstalostním řízení. Z těchto jeho práv stojí uvést za zmínku následující. Předně má právo být přítomen při soupisu pozůstalosti a v rámci toho vznášet dotazy a připomínky.²⁰⁵ Dále může navrhnout odloučení pozůstalosti v případech, kdy je dána důvodná obava z předlužení dědice.²⁰⁶ V praxi je reálná i situace, kdy si nepominutelný dědic s ostatními dědici ujedná, že namísto zaplacení peněžní částky rovnající se jeho povinnému dílu, mu bude vydána věc z pozůstalosti, která je zapsaná do veřejného seznamu. V tomto případě mu náleží právo, aby byl

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 431.

²⁰³ Srov. ust. § 1653 NOZ.

²⁰⁴ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 433.

²⁰⁵ Srov. ust. § 1655 odst. 2 NOZ.

²⁰⁶ Srov. ust. § 1709 NOZ.

do tohoto veřejného seznamu zapsán přímo po zůstaviteli.²⁰⁷ Ochranu nepominutelnému dědici poskytuje v neposlední řadě i právo na nutnou výživu²⁰⁸, této otázce se věnuji v následující podkapitole.

2.1.2. Právo nepominutelných dědiců na nutnou výživu

Právo na nutnou výživu ve prospěch nepominutelného dědice²⁰⁹ zákonodárce podřadil do dílu *NOZ* upravujícího právo některých osob na zaopatření. Dle *DZ* všem těmto případům je společné, že se jedná o nezbytné zaopatření osob, které byly se zůstavitelem úzce spjaty a zároveň i určitým způsobem „závislé“ na jeho existenci, buď z toho důvodu, že s ním sdíleli domácnost, nebo na něj byly odkázány výživou, což je právě případ práva nepominutelného dědice na nutnou výživu. Lze tedy shrnout, že právo některých osob na zaopatření je zřejmým výrazem lidskosti.²¹⁰ Je na místě upozornit, že práva některých osob na zaopatření představují specifický institut, který je možné připodobnit odkazu. Tato práva se neuplatňují v řízení o pozůstalosti, nýbrž je tak možné učinit prostřednictvím žaloby na plnění směřované obecnému soudu.²¹¹

Aby právo na nutnou výživu nepominutelnému dědici náleželo, musí být kumulativně splněny taxativně stanovené podmínky. Prvně musí existovat nepominutelný dědic, který z nějakého důvodu nemá právo na povinný díl. Tímto důvodem může být jeho nepovolání za dědice, dědická nezpůsobilost, zřeknutí se dědictví i povinného dílu, odmítnutí dědictví bez výhrady povinného dílu, vzdání se dědictví, nebo jeho platné vydědění. Za druhé nesmí existovat nikdo, kdo by nastoupil na místo nepominutelného dědice, jinak řečeno, nesmí tu být žádný jeho potomek k tomu způsobilý nebo oprávněný. Další podmínky, které zákon uvádí, se vážou přímo na osobu nepominutelného dědice. Pro vznik tohoto práva je nezbytným předpokladem, aby se nepominutelnému dědici nutné výživy nedostávalo, a zároveň není schopen sám sebe živit. Pod to lze podřadit případy, kdy se mu nedostává dostatečně vysokých příjmů, z nichž by si byl schopen nutnou výživu opatřit, buď proto, že mu to neumožňuje jeho zdravotní stav nebo tu není

²⁰⁷ Srov. ust. § 1654 *NOZ*.

²⁰⁸ Srov. ust. § 1665 *NOZ*.

²⁰⁹ Srov. ust. § 1665 *NOZ*.

²¹⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. Komentář k ustanovení §§ 1665 až 1669. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 17. března 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

²¹¹ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, s. 408.

osob, které by vůči nepominutelnému dědici měli vyživovací povinnost a tuto nutnou výživu mu opatřili.²¹²

Přesnou výši nutné výživy *NOZ* nestanovuje, ustanovení § 1665 *NOZ* pouze uvádí, že objem tohoto plnění je omezen výší povinného dílu, tedy nutnou výživou se nepominutelnému dědici nesmí dostat více, než kolik by se mu dostalo v podobě jeho povinného dílu, pokud by mu tento příslušel. V praxi to znamená, že nepominutelný dědic nebude moci z tohoto nároku těžit v tom smyslu, že by si snad vědomě přivodil situaci, za které nemá nárok na povinný díl a spoléhal na to, že touto formou se mu dostane vyšší finanční částka. Doba poskytování tohoto zaopatření není časově omezena²¹³ a formou splátek²¹⁴ může být poskytována do té doby, dokud nastalý stav, odůvodňující existenci práva na nutnou výživu, trvá.

Takto vzniklý závazek plní dle ustanovení § 1678 *odst. 2 NOZ* správce pozůstalosti²¹⁵. Jestliže budou splátky poskytovány i po skončení řízení o pozůstalosti, povinnost na sebe převezmou dědici.²¹⁶

2.2. Povinný díl

Povinný díl představuje majetkovou hodnotu, která je odvozována od zákonného dědického podílu. Jedná se v podstatě o nejnižší možnou majetkovou hodnotu, která se má dostat nepominutelnému dědici v případě, kdy byl v důsledku zůstavitelovy autonomní vůle buď neplatně vyloučen z dědění, či byl zůstavitelem v závěti zcela nebo částečně opominut a zároveň mu v jeho prospěch nesvědčí žádný jiný dědický titul, jehož prostřednictvím by se mu z pozůstalosti dostalo alespoň toho, co se mu jakožto nepominutelnému dědici dostat má. Institut povinného dílu tedy především reguluje zůstavitelovu testovací volnost a jako takový je projevem principu rodinné solidarity, který je představitelem ochrany nepominutelných dědiců a zároveň jedním z klíčových principů dědického práva.²¹⁷

²¹² ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 423.

²¹³ Tamtéž s. 424.

²¹⁴ Srov. ust. § 1678 *odst. 2 NOZ*.

²¹⁵ Srov. ust. § 1677 *NOZ*.

²¹⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 424.

²¹⁷ TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 4, s. 412 – 413.

Právo povinného dílu je sice nepominutelnému dědici dáno zákonem, ale je důležité si uvědomit, že je pouze na něm, zda jej uplatní, či nikoli. V průběhu řízení o pozůstalosti má možnost prohlásit, že právo na povinný díl neuplatňuje a v takovém případě mu nárok na povinný díl vůbec nevznikne. Navíc se jedná o výlučně osobní oprávnění, které smrtí oprávněného zaniká a do jeho pozůstalosti nenáleží, což bylo judikováno již Nejvyšším soudem ČSR²¹⁸. Pokud tedy nepominutelný dědic neuplatnil své právo na povinný díl, nemohou ho následně uplatnit ani jeho dědici.²¹⁹

Na úrovni zákonné úpravy vychází právo nepominutelného dědice na povinný díl především z ustanovení §§ 1492 a 1642 NOZ. V prvním zmiňovaném ustanovení totiž zákonodárce stanovil, že prostřednictvím pořízení pro případ smrti nelze nepominutelného dědice zkrátit na povinném dílu za předpokladu, kdy mu takový díl náleží. Pokud by snad tomuto požadavku pořízení pro případ smrti přeci jen odporovalo, má nepominutelný dědic právo na povinný díl.²²⁰ Soudobá právní úprava je koncipována odlišně od předchozí obsažené v *OZ 1964*. Odporující pořízení pro případ smrti není již považováno za relativně neplatné, nýbrž dle *DZ* takovéto pořízení pro případ smrti zůstává v platnosti, přičemž zakládá právo nepominutelných dědiců na vyplacení toho, o co byli zkráceni.²²¹ Druhé zmíněné ustanovení pak pouze zakotvuje právo nepominutelného dědice na povinný díl z pozůstalosti.²²² Dle dikce zákona si povinný díl nemůže nárokovat žádná jiná osoba než právě nepominutelný dědic.

Hodnota povinného dílu konkrétního nepominutelného dědice se odvíjí od jeho věku. Ustanovení § 1643 odst. 2 NOZ stanoví, že pokud je nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí tři čtvrtiny jeho zákonného dědického podílu. V případě zletilého nepominutelného dědice je velikost jeho povinného dílu značně nižší, jelikož činí nejméně jednu čtvrtinu jeho zákonného dědického podílu. Kritérium zletilosti není vázáno na svéprávnost. I kdyby nezletilý potomek nabyl plné svéprávnosti prostřednictvím uzavření

²¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27. července 1944, sp. zn. Rv II 488/43, uveřejněný ve sbírce Vážný pod č. 18787.

²¹⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 362.

²²⁰ Srov. ust. § 1492 NOZ.

²²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. Komentář k ustanovení §§ 1491 až 1492. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 17. března 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

²²² Srov. ust. § 1642 NOZ.

manželství nebo jejím přiznáním, stále se jedná o potomka nezletilého, protože zletilosti se nabývá pouze dovršením osmnáctého roku věku²²³, a tudíž nezletilý, leč plně svéprávný potomek, stále spadá do kategorie nepominutelných dědiců, jejichž povinný díl činí alespoň tři čtvrtiny zákonného dědického podílu. Důvodem pro odlišnou výši povinných dílů mezi nezletilými a zletilými potomky je dle mého názoru především fakt, že zletilý potomek je schopen sám sebe zaopatřit snáz a na rozdíl od nezletilého již zpravidla není na zůstaviteli finančně závislý. V této souvislosti je na místě upozornit, že pokud odpadne dítěti zůstavitele ze zákonných důvodů právo žádat povinný díl, výše povinného dílu, který následně na základě práva reprezentace náleží potomkům tohoto dítěte, se odvíjí od věku tohoto odpadnuvšího dítěte. Čili pokud na místo zletilého dítěte nastoupí jeho nezletilý potomek, hodnota povinného dílu bude činit alespoň jednu čtvrtinu zákonného dědického podílu, nikoli tři čtvrtiny, protože jeho právo se odvozuje od práva jeho zletilého předka. Na toto pravidlo se ale neváže případ, kdy zůstavitelovo dítě zůstavitele předemře nebo zemře současně s ním.²²⁴ Za takových okolností se právo vzdálenějšího zůstavitelova potomka neodvozuje od jeho předka, nýbrž od něj samého a velikost povinného dílu je ovlivněna věkem tohoto vzdálenějšího zůstavitelova potomka.²²⁵

2.2.1. Způsoby zanechání povinného dílu

Zákon vyjmenovává i různé způsoby, jak může zůstavitel nepominutelnému dědici povinný díl zanechat a zároveň stanoví podmínky, které musí při takovémto zanechání zůstavitel respektovat. V případě, že se zůstavitel rozhodne svému potomku zanechat pouze takovou majetkovou hodnotu, která nepřevyšuje výši stanovenou v ustanovení § 1643 odst. 2 NOZ platí, že tato majetková hodnota musí zůstat nepominutelnému dědici zcela nezatížena.²²⁶ Povinný díl může být nepominutelnému dědici zanechán buď formou dědického podílu na pozůstalosti, nebo formou odkazu. Jakmile by s takovýmto dědickým podílem nebo odkazem zůstavitel spojil nařízení, jež by je omezovala, nepřihlíželo by se k nim a tím pádem by nevyvolaly žádné právní následky. Pokud by zůstavitel touto formou zanechal nepominutelnému dědici více, než kolik činí jeho povinný díl, k takovémuto

²²³ Srov. ust. § 30 NOZ.

²²⁴ Srov. ust. § 1479 NOZ.

²²⁵ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 405 - 406.

²²⁶ Srov. ust. § 1644 NOZ.

nařízení omezující povinný díl by se přihlíželo pouze v části převyšující hodnotu povinného dílu.²²⁷ Vedle uvedeného existují dvě situace, kdy nařízení vyvolávají právní následky v celém svém rozsahu, aniž by se přihlíželo k tomu, zda zatěžují povinný díl nebo jen část dědictví, která ho převyšuje. První takovou situací je, že nepominutelný dědic z nějakého ze zákonných důvodů nedědí.²²⁸ Osoba, která následně nastupuje na místo nepominutelného dědice, je povinna splnit zůstavitelova nařízení v celém rozsahu. Druhou možnou situací je, že zůstavitel poskytne nepominutelnému dědici možnost volby mezi nijak nezatíženým povinným dílem a tím, co mu zůstavuje s omezením.²²⁹ Když si za těchto podmínek nepominutelný dědic zvolí to, co mu bylo zůstaveno s omezením, nevztahuje se na něj výhoda uvedená v ustanovení § 1644 odst. 2 druhé větě NOZ a bude povinen stanovená omezení přijmout beze zbytku.

Vypořádat se s těmito pravidly bývá pro zůstavitele v praxi zpravidla těžké. Je tomu tak zejména proto, že velikost zákonného dědického podílu, a stejně tak i velikost povinného dílu, se stanoví ke dni úmrtí zůstavitele, to je až po smrti zůstavitele. Je tedy otázkou, zda zůstavitel v době, kdy nepominutelnému dědici něčeho zůstavuje nebo odkazuje a zároveň něčeho nařizuje, dokáže odhadnout, jaká bude hodnota povinného dílu ke dni jeho úmrtí a zda se jeho nařízení budou vztahovat pouze k té části dědictví, kterou bude možné k tomuto dni zatížit.²³⁰

Podmínka nezatížení povinného dílu je podle mého názoru důsledkem stanovení nízké hranice majetkové hodnoty, která se má potomkům zůstavitele dostat, a proto jakékoli další snížení prostřednictvím zatěžujících nařízení by odporovalo principu rodinné solidarity, na němž je institut povinného dílu vybudován.

Z ustanovení § 1644 NOZ tedy mimo jiné vyplývá, že povinný díl není vždy nutné uspokojovat v penězích, jak je to stanoveno v ustanovení § 1654 NOZ. Pravidlo uspokojení povinného dílu výhradně peněžním plněním se uplatní v případě, kdy zůstavitel na nepominutelného dědice nijak nepamatoval a zároveň následně nedošlo k dohodě mezi dědici a nepominutelným dědicem v otázce

²²⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 247.

²²⁸ Srov. ust. § 1644 odst. 2 věta třetí NOZ.

²²⁹ Srov. ust. § 1644 odst. 3 NOZ.

²³⁰ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 409.

způsobu úhrady povinného dílu, o jehož výši a splatnosti rozhodne soudní komisař.²³¹

Postavení nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti je odvislé od formy zanechání povinného dílu, kterou si zůstavitel zvolil. Pokud zůstavitel zůstaví nepominutelnému dědici povinný díl ve formě dědického podílu, nepominutelný dědic se potom nachází v postavení dědice, a tudíž je účastníkem řízení o pozůstalosti v plném rozsahu. Oproti tomu v případě zanechání povinného dílu formou odkazu není nepominutelný dědic dědicem, ale odkazovníkem a je tedy účastníkem řízení o pozůstalosti pouze v určité části tohoto řízení.²³²

2.2.2. Způsoby vypořádání povinného dílu

V předchozí podkapitole č. 2.2.1. je pojednáno o případech, kdy zůstavitel na nepominutelného dědice pamatoval a povinný díl mu zanechal buď v podobě dědického podílu, nebo odkazu. Jestliže se takto nestalo a na nepominutelného dědice nebylo ze zůstavitelovy strany pamatováno a celý svůj majetek zůstavil pořízením pro případ smrti jiným osobám, zákon poskytuje další způsoby uspokojení práva nepominutelného dědice na povinný díl.²³³

Východisko pro vypořádání povinného dílu tvoří ustanovení § 1654 odst. 1 věta první NOZ, kde je zakotveno pravidlo, že povinný díl bude nepominutelnému dědici uspokojen formou peněžního plnění. V takovém případě nemá nepominutelný dědic právo na podíl z pozůstalosti a současně tedy ani nemá v řízení postavení dědice. Nepominutelný dědic se takto dostává do postavení věřitele, a to věřitele dědiců a odkazovníků, kteří mají dle ustanovení § 1653 NOZ povinnost poměrně přispět k vyrovnání povinného dílu nepominutelného dědice, pokud tento své právo na povinný díl uplatnil. Tato základní zásada pojednávající o peněžité formě úhrady povinného dílu se uplatní, pokud se nepominutelný dědic s ostatními dědici nedohodne jinak. Je pak výhradně na soudním komisaři, aby stanovil výši povinného dílu a provedl jeho vypořádání.²³⁴

²³¹ DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 6, s. 18.

²³² FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 408.

²³³ Srov. ust. § 1654 NOZ.

²³⁴ DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 6, s. 18.

Zákon však netrvá striktně na tom, že by povinný díl měl být uhrazen pouze v penězích. Dává nepominutelnému dědici možnost, aby se se závětními dědici a dědici z dědické smlouvy dohodl na jiném způsobu úhrady, přičemž ale nesmí dojít ke zkrácení práv dalších věřitelů. Pokud by dohodou tito další věřitelé byli na svých právech zkráceni, byla by vůči nim dohoda neúčinná, a to přímo ze zákona.²³⁵ Zákon připouští a určitým způsobem i upřednostňuje dohodu zúčastněných, kteří se namísto vypořádání povinného dílu v penězích mohou v průběhu řízení o pozůstalosti dohodnout například na tom, že nepominutelnému dědici bude vydána určitá věc z pozůstalosti, z majetku dědiců nebo dojde ke kombinaci vydání určité věci a doplacení zbytku výše povinného dílu v penězích.²³⁶

Na základě dohody nepominutelného dědice a ostatních dědiců je možné uspokojit povinný díl prostřednictvím odbytného²³⁷. Jedná se o částku, kterou si mezi sebou sjednají nepominutelný dědic a dědicové z posledního pořízení, přičemž výše odbytného, způsob plnění a splatnost je čistě na jejich uvážení. Při stanovení výše odbytného se totiž nepoužijí pravidla pro výpočet povinného dílu obsažená v ustanoveních §§ 1655 a 1656 NOZ.²³⁸ Dohoda o odbytném podléhá schválení soudem, pokud by ke schválení nedošlo, uplatní se výchozí pravidlo o určení výše povinného dílu soudním komisařem. Účastníkem takovéto dohody nemůže být dle dikce zákona odkazovník, což značí odlišnost oproti ustanovení § 1653 NOZ, který ukládá povinnost poměrně přispět k vyrovnání povinného dílu též odkazovníkovi.²³⁹

2.2.3. Výpočet povinného dílu

Jestliže zůstavitel nepominutelnému dědici nezanechá jeho povinný díl, ať již v podobě dědického podílu nebo odkazu, nepominutelný dědic uplatní své právo na povinný díl, ale následně nedojde k dohodě nepominutelného dědice a dědiců ze závěti nebo z dědické smlouvy na způsobu vypořádání povinného dílu,

²³⁵ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 248.

²³⁶ DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 6, s. 18.

²³⁷ Srov. ust. § 1657 NOZ.

²³⁸ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 248 – 249.

²³⁹ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 409.

musí se stanovit přesná výše povinného dílu, přičemž pravidla pro jeho výpočet jsou zakotvena v ustanoveních §§ 1655 a 1656 NOZ.

Ke stanovení konkrétní výše povinného dílu je nutné nejprve zjistit celkový rozsah pozůstalosti a její hodnoty, k čemuž poslouží provedení soupisu aktiv a pasiv dědictví soudním komisařem²⁴⁰.²⁴¹ Při provádění soupisu pozůstalosti má nepominutelný dědic právo na jeho účasti, aby tak mohl za účelem ochrany svého práva dle ustanovení § 1655 odst. 2 NOZ vznášet dotazy a uplatňovat připomínky. Cenu pozůstalosti je možné v odůvodněných případech zjistit vyjádřením znalce prostřednictvím znaleckého posudku. Zmíněným soupisem pozůstalostní soud zjistí čistou hodnotu majetku zůstavitele k okamžiku jeho smrti, pokud by však oceňovaná pozůstalostní aktiva nebo pasiva vznikla až po smrti zůstavitele, budou oceňována k okamžiku jejich vzniku.²⁴² Zároveň je za určitých okolností možné soupis pozůstalosti nahradit seznamem pozůstalostního majetku, který vypracovává správce pozůstalosti a potvrzují ho všichni dědici, nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.²⁴³

Při výpočtu povinného dílu se po provedení soupisu majetku v pozůstalosti postupuje tak, že se určité hodnoty od pozůstalostního majetku odečtou a nějaké se naopak k hodnotě majetku připočtou. Dle ustanovení § 1655 odst. 1 NOZ se od hodnoty majetku odečte hodnota zůstavitelových dluhů a případných závad (např. služebností a reálných břemen váznoucích na nemovitostech zůstavitele), které na majetku zůstavitele vázly nejpozději ke dni jeho úmrtí. K hodnotě pozůstalostního majetku se naopak připočtou ta plnění, která zákon ukládá započíst na povinný díl dle ustanovení § 1660 a 1661 NOZ, k tomuto blíže v podkapitole č. 2.3.1.

Pokračování postupu pro vypočtení povinného dílu je obsaženo v navazujícím ustanovení § 1656 NOZ. Zde je zakotveno, že ke stanovení povinného dílu dochází bez zřetele na odkazy a další závady, které vznikají z porizení pro případ smrti. Mezi zmíněné závady lze řadit např. podmínky, příkazy nebo doložení času, které by snižovaly hodnotu pozůstalosti, a tedy i výši

²⁴⁰ BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 3, s. 7.

²⁴¹ Srov. ust. § 1685 odst. 1 NOZ.

²⁴² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 404.

²⁴³ Srov. ust. § 1687 NOZ.

povinného dílu.²⁴⁴ Z toho vyplývá, odkazy a jiné závady se pro účely výpočtu povinného dílu zahrnou do pozůstalosti a nedochází k jejich odečítání.²⁴⁵ Mimo to je nepominutelný dědic povinen se poměrně účastnit na zisku a ztrátě pozůstalosti, s čímž se zároveň pojí právo nepominutelného dědice na to, aby mu byl podíl na zisku, případně na ztrátě, pozůstalosti do doby určení povinného dílu poměrně vyúčtován.²⁴⁶

Výsledný proces výpočtu bude následující a lze si ho pro účely mé práce, rozdělit na tři kroky:

1. K hodnotě majetku v pozůstalosti se přičte to, u čeho jsou dány podmínky k započtení, a pokud má být nepominutelnému dědici formou odkazu vydána nějaká věc z pozůstalosti, přičte se k hodnotě majetku i hodnota tohoto odkazu. Z výsledné částky se odečtou dluhy zůstavitele, jenž je, jak je zmíněno výše, možné odečíst, stejně tak se odečtou i závady váznoucí na majetku zůstavitele ke dni jeho úmrtí.
2. Na základě pravidel obsažených v ustanovení § 1643 odst. 2 NOZ se zjistí, na jaký díl zákonného dědického podílu má nepominutelný dědic právo, u nezletilých nepominutelných dědiců se jedná o tři čtvrtiny zákonného dědického podílu, u zletilých o jednu čtvrtinu zákonného dědického podílu. Přičemž při stanovení zákonného dědického podílu, který by v případě intestátní posloupnosti nepominutelnému dědici náležel, se vychází z počtu osob, které by při intestátní dědické posloupnosti dědily po zůstaviteli jako dědici v první třídě dědiců.
3. Stanovený zákonný podíl se násobí podílem, na něhož má nepominutelný dědic nárok dle výpočtu provedeného v bodě 2. Jako výsledek získáme konečnou výši povinného dílu konkrétního nepominutelného dědice, od něhož se následně odečte to, co se v bodě 1. k hodnotě pozůstalostního majetku přičítalo. Výsledek představuje to, co má být nepominutelnému dědici dorovnáno na jeho povinný díl, přičemž dědicové i odkazovníci se na vyrovnání jeho práva podílejí poměrně.

²⁴⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 408.

²⁴⁵ KINDL, Milan; ROZEHNAL, Aleš a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 93.

²⁴⁶ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář.* 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 440 - 441.

Pro výpočet povinného dílu je dále podstatné ustanovení § 1645 NOZ , jež vychází ze staré římskoprávní zásady „*exhereditatus partem facit ad minuendam*“²⁴⁷, podle níž se povinný díl vypočítá ze zákonného dědického podílu bez ohledu na to, zda je některý z dědiců nezpůsobilý dědit, zřekl se dědictví nebo povinného dílu nebo byl vyděděn.²⁴⁸ Z této zásady vyplývá, že při výpočtu povinného dílu nepominutelného dědice je nutné na dědice zřeknuvšího se dědického práva nebo povinného dílu hledět jako na někoho, kdo se nezřekl a počítat i s ním, stejně tak je nutné přistupovat i k dědici vyděděnému a započíst jeho podíl tak, jako by nikdy vyděděn nebyl. Pro lepší pochopení ilustruji případ na jednoduchém příkladu vztahujícím se k případu zřeknutí se dědického práva.

- Zůstavitelka zemřela jako vdova, měla dvě zletilé dcery, z nichž jedna se zřekla dědického práva a druhá byla zůstavitelkou v závěti opominuta, protože zůstavitelka zůstavila veškerý svůj majetek formou závěti někomu jinému. Právo druhé dcery na povinný díl pak činí jednu osminu z hodnoty pozůstalosti, nikoliv jednu čtvrtinu z hodnoty pozůstalosti, protože při výpočtu se bere v potaz i dcera první, která se svého dědického práva zřekla.²⁴⁹

Uplatnění této římskoprávní zásady je *DZ* odůvodňováno především v tom směru, že zákonodárce považuje za nespravedlivé, aby v případě existence několika nepominutelných dědiců některý z nich získával prospěch z toho, že jiný byl zůstavitelem vyděděn, jelikož vydědění některého z nepominutelných dědiců nezakládá zvětšení povinného dílu jiného. V případě zřeknutí se dědictví nebo povinného dílu nebo při dědické nezpůsobilosti se zdá býti vůči zůstaviteli nespravedlivým, aby automaticky vzrůstal povinný podíl nepominutelných dědiců, kteří se svého dědického práva nebo povinného dílu nezřekli a množství pozůstalosti, se kterým by jinak zůstavitel mohl volně nakládat, by se tak bez věcného důvodu zmenšovalo.²⁵⁰

²⁴⁷ „*podíl vyděděného způsobí zmenšení povinného dílu*“

²⁴⁸ SALÁK, Pavel jr. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, s. 90 - 91.

²⁴⁹ MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 4, s. 10.

²⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. Komentář k ustanovení § 1645. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 17. března 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

2.3. Započtení

S institutem povinného dílu je neodmyslitelně spojen i institut započtení neboli tzv. kolace. Obecným smyslem započtení je, aby došlo k co nejspravedlivějšímu rozdělení dědictví mezi dědice s přihlédnutím k tomu, co dědic bezplatně obdržel od zůstavitele již za jeho života, a tím má dojít k zabránění znevýhodnění toho z dědiců, kterému se tímto způsobem ze strany zůstavitele ničeho nedostalo.²⁵¹ Prostřednictvím institutu započtení by tedy mělo dojít alespoň k částečnému vyrovnání hodnot majetku nabytého od zůstavitele bezúplatně za jeho života a majetku nabytého dědictvím.

Započtení se může vztahovat buď k povinnému dílu, nebo k dědickému podílu. Základním rozdílem mezi těmito dvěma typy započtení je především okruh osob, u kterých se uplatňují a dále okolnosti, za nichž ke konkrétnímu započtení dojde. Naproti tomu, jak započtení na povinný díl tak započtení na dědický podíl mají společně to, že *„jednotlivá plnění, která je možno započítat, i doba, ve které toto plnění bylo poskytnuto, musí platit stejně pro započtení na povinný díl i pro započtení na dědický podíl“*.²⁵²

Oba dva typy započtení jsou ovládány určitými zásadami, jež jsou obsaženy v ustanoveních §§ 1658 a 1659 NOZ. V soudobé právní úpravě nedošlo k zakotvení institutu vrácení daru na povinný díl, což vyplývá z dikce ustanovení § 1658 NOZ. Znamená to, že pokud nepominutelný dědic nebo dědic od zůstavitele obdrželi dar již za jeho života, nejsou povinni tento dar vracet do aktiv pozůstalosti. Z tohoto pravidla však existuje výjimka v podobě možnosti odvolání daru pro nevděk²⁵³. Ustanovení § 1659 NOZ obsahuje zásadu, že hodnota započítávaného předmětu se započítá podle ceny v době odevzdání. Zde opět platí výjimka a to taková, že v mimořádných případech může soud rozhodnout jinak.²⁵⁴ Při stanovení ceny se vychází z obvyklé ceny daného plnění.²⁵⁵

²⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. dubna 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013.

²⁵² Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. prosince 2017, sp. zn. 10 Co 219/2017.

²⁵³ Srov. ust. § 2072 NOZ.

²⁵⁴ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 254.

²⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 412.

2.3.1. Započtení na povinný díl

U započtení na povinný díl se uplatňuje pravidlo, že se započtení provede v každém jednotlivém případě, pokud pro něj jsou dány zákonné důvody. Tzn. že pro jeho provedení není nutné, aby ho zůstavitel přikázal, soudní komisař k němu tedy může přistoupit i bez výslovného nařízení zůstavitele. Do okruhu osob, kterým se započtení na povinný díl provede, spadají pouze nepominutelní dědicové, protože jen ti mají na povinný díl právo. Pokud nastoupí vzdálenější potomek zůstavitele na místo dítěte zůstavitele jako nepominutelný dědic, započte se tomuto potomku i to, co obdržel jeho předek.

Hodnoty, které se nepominutelnému dědici na jeho povinný díl započtou, vyplývají z ustanovení §§ 1660 a 1661 NOZ. Započitatelné předměty plnění je možné rozdělit do třech skupin.

První skupina započitatelných předmětů je zakotvena v ustanovení § 1660 odst. 1 NOZ, podle kterého se na povinný díl nepominutelného dědice započte vše, co od zůstavitele skutečně nabyl z pozůstalosti odkazem nebo jiným jeho opatřením. Jedná se o to, co nepominutelný dědic obdržel od zůstavitele tzv. *mortis causa* – pro případ smrti.²⁵⁶

Odstavec druhý téhož ustanovení naopak započtením na povinný díl nepominutelného dědice rozumí situace, kdy dojde k započtení také toho, co nepominutelný dědic od zůstavitele bezplatně obdržel v posledních třech letech před jeho smrtí, přičemž se nepřihlíží k obvyklým darováním.²⁵⁷ Výjimku této časové osy představuje možnost zůstavitele přikázat, že se na povinný díl započte jakýkoli konkrétní dar bez ohledu na dobu darování. Zákon neukládá konkrétní formu takového zůstavitelova příkazu, avšak z praxe a zejména z ustanovení § 1663 NOZ lze dovodit, že přikázat tak může projevem vůle učiněným předepsanou formou pro pořízení závěti, případně může příkaz k započtení uvést přímo v závěti.²⁵⁸

Při započtení na povinný díl se dle dikce zákona nezapočítávají „*obvyklá darování*“, tento vágní pojem může v praxi činit časté aplikační a výkladové potíže.

²⁵⁶ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 449.

²⁵⁷ Srov. ust. § 1660 odst. 2 NOZ.

²⁵⁸ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 258.

Za obvyklá darování jsou považovány ty dary, které nepominutelný dědic od zůstavitele obdržel za situací, při nichž obvykle k obdarování dochází, tedy například na Vánoce, narozeniny, jmeniny, k svatbě, promoci nebo k jiné obdobně významné životní události. K významu slovního spojení „obvyklá darování“ se vyjádřil ve svém usnesení i Nejvyšší soud, kdy judikoval, že „nezáleží na tom, „co“ zůstavitel daroval, ale „kolik“ daroval, a to ve vztahu k jeho majetkovým a výdělkovým poměrům; skutečnost, zda hodnota daru přesahuje rámec obvyklého darování, je třeba vždy posuzovat individuálně, podle okolností každého konkrétního případu; je tak třeba přihlídnout také k tomu, zda zůstavitel za svého života uskutečnil nějaká darování, a to v jakém rozsahu a hodnotě, nebo zda se jednalo o ojedinělou událost, jakož i ke konkrétním poměrům a zvyklostem v rodině“.²⁵⁹ Dle zmíněného judikátu tedy není možné stanovit přesnou výši hodnoty darování za účelem určení toho, co je nebo není darováním obvyklým, protože to, co se jednomu může jevit obvyklým, je pro jiného naopak zcela neběžné a nevšední. Lze tedy dospět k závěru, že za neobvyklý dar bude považován i ten, který byl poskytnut např. jako dar k narozeninám za předpokladu, že přesáhne obvyklou hodnotu darů, které se při této příležitosti obvykle darují, čímž v důsledku nepoměrně zasáhne do výdělkových a majetkových poměrů zůstavitele.

Poslední, třetí skupinu započítávaných hodnot představují poskytnutí učiněná zůstavitelem za jeho života, kterými nepominutelnému dědici ulevil např. v nákladech se založením jeho domácnosti, rodiny, v nástupu do zaměstnání nebo povolání či v započítání podnikání a obdobných činností. Na povinný díl nepominutelného dědice se dále započte i to, co zůstavitel použil na úhradu jeho dluhů, přičemž se toto pravidlo aplikuje pouze na dluhy hrazené zletilému nepominutelnému dědici.²⁶⁰ Ustanovení § 1661 NOZ představuje speciální úpravu vůči § 1660 NOZ a časové omezení na dobu tří let se zde neuplatní, neboť aby nedošlo k započtení poskytnutí učiněného déle jak tři roky před zůstavitelovou smrtí, musel by tak zůstavitel výslovně požadovat. Tedy pokud zůstavitel nestanoví jinak, provede se započtení všech bezplatných plnění, která zůstavitel poskytl nepominutelnému dědici během celého svého života.²⁶¹ Pokud vstoupí na místo nepominutelného dědice jeho dítě, čili zůstavitelův vzdálenější potomek, tomuto

²⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. července 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015.

²⁶⁰ Srov. ust. § 1661 odst. 1 NOZ.

²⁶¹ KINDL, Milan; ROZEHNAL, Aleš a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, s. 96.

potomku se na povinný díl započte i to, co dle ustanovení § 1661 odst. 1 NOZ od zůstavitele obdrželi jeho rodiče.²⁶² Tento druhý odstavec daného ustanovení je formulován odlišně od odstavce druhého ustanovení § 1660 NOZ, neboť v tomto případě se hovoří o rodičích (množné číslo), nikoli o rodiči nebo předku. Zákonodárce tímto slovním obratem vyjádřil, že se nejedná o právo reprezentace, neboť to je možné vždy jen u jednoho z rodičů a zároveň tak vyslovil, že se nezapočte jen to, co bylo takto poskytnuto původnímu nepominutelnému dědici, nýbrž i jeho manželovi.²⁶³

2.4. Vydědění

Pojem vydědění je možno vykládat dvěma různými způsoby. V prvním případě je jím myšlen projev vůle zůstavitele, tedy jednostranný právní úkon zůstavitele, prostřednictvím něhož projevuje svou vůli, že se jeho potomku nemá zcela nebo částečně dostat povinného dílu, který mu ze zákona náleží. V případě druhém se vyděděním rozumí právní následky výše zmíněného projevu zůstavitelovy vůle.²⁶⁴

Institut vydědění je možné vztáhnout pouze na nepominutelné dědice, protože jen ti mají právo na povinný díl, a tudíž pouze oni mohou být z tohoto práva vyloučeni nebo v něm zkráceni na základě projevu zůstavitelovy vůle, což vychází z ustanovení § 1641 odst. 1 NOZ. Zůstavitel může nepominutelného dědice tohoto jeho práva zbavit formou prohlášení o vydědění, pro jehož učinění jsou dle ustanovení § 1649 NOZ stanoveny stejné náležitosti, jako pro pořízení závěti.

Jak již bylo uvedeno, vyděděním je možné zbavit práva na povinný díl pouze nepominutelného dědice, kterým je dítě zůstavitele. Z ustanovení § 1643 odst. 2 NOZ však vyplývá, že pokud nedědí zůstavitelovo dítě, nastupuje na jeho místo potomek tohoto dítěte, což znamená, že zůstavitel může vydědit i své vzdálenější potomky za předpokladu, že rodič, na jehož místo vstoupili právem reprezentace, nedědí právě z toho důvodu, že byl zůstavitelem vyděděn. Dle ustanovení § 1646 odst. 3 NOZ jsou v této souvislosti relevantní dvě následující situace odvislé od toho, zda vyděděné dítě přežije nebo nepřežije zůstavitele.

²⁶² Srov. ust. § 1661 odst. 2 NOZ.

²⁶³ FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 452.

²⁶⁴ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1264 - 1265. Beckovy odborné slovníky.

V momentě, kdy se vyděděné dítě dožije zůstavitelovy smrti, platí, že nedědí ani jeho potomci, což lze samozřejmě prostřednictvím vyjádření odlišné zůstavitelovy vůle změnit, a to výslovným uvedením, že těmto potomkům ponechává dědické právo nebo tak, že je přímo ustanoví za své dědice. Jakmile se naopak vyděděné dítě zůstavitelovy smrti nedožije, platí, že potomci tohoto dítěte dědí, ledaže by zůstavitel prokázal opačnou vůli a tyto potomky by z dědického práva samostatně vyloučil, přičemž není dostačující vztáhnout důvody pro vydědění dítěte i na tyto potomky, nýbrž je nutná existence důvodu pro vydědění vůči každému tomuto potomku.²⁶⁵

Stejně jako předchozí občanské zákoníky platné na našem území i *NOZ* umožňuje zůstaviteli vydědit své nepominutelné dědice jen z taxativně stanovených zákonných důvodů. Podmínkou platnosti prohlášení o vydědění ovšem není výslovné uvedení důvodu vydědění. DZ k tomuto uvádí – „*Účel vydědění je zbavit nepominutelného dědice práva na povinný díl, nikoli ho denunciovat. Je tedy správné ponechat zůstaviteli na vůli, zda důvod vydědění uvede, čili nic.*“²⁶⁶ S tímto argumentem se však z mého pohledu nedá absolutně souhlasit, např. Kolman se ve svém článku k tomuto staví nesouhlasně, neboť zdůrazňuje, že není značného rozdílu mezi tím, zda byl někdo „pouze vyděděn“ nebo „vyděděn s uvedením důvodu“, dle jeho názoru dochází k jisté denunciaci ve společnosti v obou zmíněných případech. Naopak se domnívá, že z neuvedení konkrétních důvodů mohou v praxi pramenit aplikační potíže a zároveň prostřednictvím tohoto ustanovení dochází k jistému podporování vydědění, což není v souladu se starou římskou zásadou „*exheredationes non sunt adiuvandae*“²⁶⁷.²⁶⁸ S tímto jeho tvrzením se ztotožňuji, neboť zastávám ten názor, že pokud nedojde k uvedení konkrétního důvodu vydědění, mohou po smrti zůstavitele nastat určité komplikace v souvislosti s dokazováním ohledně toho, jak se vyděděný choval, co vedlo zůstavitele k tomu, aby ho po právu vydědil, navíc mi do tohoto kontextu nezapadá pravidlo, že pokud zůstavitel ve svém prohlášení o vydědění uvede konkrétní důvod vydědění, nelze jej dále rozšiřovat²⁶⁹, což judikoval Krajský soud v Plzni. Mám

²⁶⁵ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 377.

²⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. Komentář k ustanovení § 1648. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 17. března 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>.

²⁶⁷ Vydědění se nemá podporovat.

²⁶⁸ KOLMAN, Petr. Vydědění. *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2, č. 3, s. 3.

²⁶⁹ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. 11 Co 433/2016.

totiž za to, že pokud nebude uveden konkrétní důvod vydědění, může po smrti nastat situace, že teoreticky dojde k „rozšíření“ důvodu vydědění, neboť pokud ten nebyl v prohlášení uveden, je možné si na jeho místo dosadit v podstatě jakýkoli jiný z taxativně stanovených zákonných důvodů.

Ustanovení § 1646 odst. 1 NOZ stanoví čtyři možné důvody pro vydědění nepominutelného dědice, jsou jimi:

1. Nepominutelný dědic neposkytl zůstaviteli pomoc, když ten se nacházel v nouzi a pomoc potřeboval.²⁷⁰ Smysl a obsah tohoto důvodu vydědění vychází z úpravy obsažené v OZ 1964²⁷¹ a jeho výklad se nijak zásadně nezměnil²⁷², proto odkazují na výklad k tomuto důvodu vydědění v podkapitole č. 1.4.2.3.
2. Nepominutelný dědic o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl.²⁷³ Formulace důvodu pro vydědění je opět podobná formulaci obsažené v OZ 1964, tedy výklad i posuzování důvodnosti a intenzity nezájmu se i nadále posuzuje tak, jak judikoval Nejvyšší soud, a to „s přihlédnutím ke všem okolnostem případu a ve spektru dobrých mravů, které se ve společnosti ustálily. Jedním z hledisek, které je třeba u tohoto důvodu vydědění vždy zkoumat, je to, zda potomek zůstavitele měl reálnou možnost o zůstavitele projevit opravdový zájem, který by jako potomek měl projevit, tj. zda potomek zůstavitele měl sám zájem se s potomkem stýkat a udržovat s ním běžné příbuzenské vztahy; vydědění přichází v úvahu jen tam, kde zůstavitel o tento blízký příbuzenský vztah stojí, kde se ho nezájem potomka osobně citově dotýká, kde mu tento stav vadí, a nikoliv, jde-li o situaci, kdy je mu tento stav lhostejný, případně kdy k němu sám podstatně přispěl.“²⁷⁴
3. Nepominutelný dědic byl odsouzen pro trestný čin, který spáchal za okolností, jež svědčí o jeho zvrhlé povaze.²⁷⁵ Zvrhlá povaha pachatele musí být posuzována jak z hlediska obecné morálky, tak i s přihlédnutím k tomu, jak moc trestný čin ovlivňuje zůstavitelovu čest, stejně jako

²⁷⁰ Srov. ust. § 1646 odst. 1 písm. a) NOZ.

²⁷¹ Srov. ust. § 469a odst. 1 písm. a) OZ 1964.

²⁷² FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář*. 1.vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 417.

²⁷³ Srov. ust. § 1646 odst. 1 písm. b) NOZ.

²⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.

²⁷⁵ Srov. ust. § 1646 odst. 1 písm. c) NOZ.

důstojnost a vážnost jeho rodiny.²⁷⁶ V současné právní úpravě není relevantní, zda byl pachatel, nepominutelný dědic, k trestu odnětí svobody odsouzen podmíněně nebo nepodmíněně, roli nehraje ani doba, na kterou byl odsouzen. Podstatný je faktor projevu zvrhlé povahy nepominutelného dědice, o čemž může svědčit zejména to, že předmět útoku chráněného zájmu, na němž se trestného činu dopustil, je zvlášť chráněn trestním zákonem, jako např. těhotná žena nebo dítě mladší patnácti let. Dále je možné zvrhlou povahu spatřovat například v tom, že spáchá trestný čin zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky. Okolnosti a podmínky, za nichž k takovému trestnému činu došlo, budou patrné zejména z odůvodnění odsuzujícího rozsudku, nikoli z jeho výroku, kde je vyslovena vina.²⁷⁷

4. Nepominutelný dědic vede trvale nezřízený život.²⁷⁸ Tento důvod vydědění je možné uplatnit za splnění dvou předpokladů, které musí být naplněny kumulativně. Nepominutelný dědic musí vést nezřízený život, a jako takový, ho musí vést trvale. Nebylo by možné ho aplikovat na případy, kdy by nepominutelný dědic sice vedl nezřízený život, avšak toto jeho chování by nevykazovalo známky kontinuálnosti a dlouhodobosti, což ve svém rozsudku judikoval Nejvyšší soud.²⁷⁹

Současná právní úprava přináší dále možnost vydědit nepominutelného dědice z důvodu obavy zůstavitele, že by se pro zadluženost či marnotratný způsob vedení života zůstavitelova dítěte nezachoval povinný díl jeho potomkům. Jestliže se zůstavitel rozhodne vydědit své dítě právě z těchto důvodných obav, vyplývá mu ze zákona povinnost zůstavit povinný díl dětem tohoto svého vyděděného dítěte a v případě, že jich není, tak jejich potomkům.²⁸⁰

NOZ opětovně zakotvil možnost vydědit nepominutelného dědice z důvodů dědické nezpůsobilosti²⁸¹, jejímž následkem je vyloučení z dědického práva, což bylo našemu občanskému právu známo za účinnosti *o.z.o.*²⁸² Zůstavitel

²⁷⁶ KOLMAN, Petr. Vydědění. *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2, č. 3, s. 3.

²⁷⁷ ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, s. 266 - 267.

²⁷⁸ Srov. ust. § 1646 odst. 1 písm. d) NOZ.

²⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.

²⁸⁰ Srov. ust. § 1647 NOZ.

²⁸¹ Srov. ust. § 1646 odst. 2 NOZ.

²⁸² Srov. ust. § 770 o.z.o.

disponuje možností uvést v prohlášení o vydědění, že své dítě vyděďuje proto, že se dopustilo některého z činů uvedených v ustanovení § 1481 NOZ. Domnívám se, že pokud se zůstavitel rozhodne pro vydědění svého potomka z nějakého důvodu, který zároveň zapříčiňuje jeho nezpůsobilost dědit, má tím zejména v úmyslu dát výslovně najevo, že mu tento jeho čin zakládající dědickou nezpůsobilost neodpustil, protože jak je zakotveno v ustanovení § 1481 NOZ, může mu některý z těchto činů výslovně prominout, a tím ho zprostit vyloučení z dědického práva. Jestliže bude chtít zůstavitel po takto učiněném vydědění svou vůli změnit, nestačí již pouhé prominutí, jako je tomu u dědické nezpůsobilosti, nýbrž je nutné výslovně odvolat prohlášení o vydědění nebo tuto listinu zničit.²⁸³ Takto nelze vydědit potomka, který nemá děti ani dalších potomků, protože by nebylo možné naplnit podmínku zůstavení povinného dílu potomkům takto vyděděného. Pro platné vydědění by tak na straně nepominutelného dědice musely být nějaké další důvody pro vydědění.²⁸⁴

Od vydědění je třeba odlišovat tzv. negativní závěť, která je upravena v ustanovení § 1649 odst. 2 NOZ. I přes své zařazení v systematice NOZ se nejedná o institut vydědění a zákonodárce tento institut nejspíš pod vydědění podřadil z důvodu podobnosti těchto dvou institutů, protože v obou případech se jedná o právní jednání zůstavitele, prostřednictvím kterého někoho vylučuje z dědění. Negativní závěť dává zůstaviteli možnost vyslovit vůli, aby některý z potenciálních dědiců nedědil. Těmto potenciálním dědicům svědčí zákonná dědická posloupnost, ale z pohledu zůstavitele by jim, ať už z jakéhokoli důvodu, svědčit neměla. Zůstavitel tedy formou tohoto pořízení učiní prohlášení o tom, že zákonný dědic nenabude pozůstalosti. V případě negativní závěti není nutné, aby zůstavitel do svého prohlášení uváděl důvod takového svého rozhodnutí. Jestliže by zůstavitel chtěl takovéto prohlášení vztáhnout i vůči svým nepominutelným dědicům, učinit tak může, avšak pouze za předpokladu, že tím nezasáhne do jejich povinného dílu.²⁸⁵

²⁸³ TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka. *Ad Notam*. 2019, roč. 25, č. 2, s. 4.

²⁸⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Svazek IV. 2. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 383.

²⁸⁵ ELIÁŠ, Karel. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 294.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problematikou „Povinného dílu a otázkami s ním spojených“. Cílem bylo uceleně zmapovat vývoj institutu povinného dílu a s ním souvisejících otázek, tj. nepominutelných dědiců, eliminace práva na povinný díl (v podobě započtení na povinný díl) a institutu vydědění. Zároveň prostřednictvím shrnutí historického vývoje dané výšece dědického práva nastínit inspirační sílu úpravy těchto otázek obsažených v současném *NOZ* předchozími občanskými zákoníky a též dospět k určité vývojové linii institutu povinného dílu. Tyto instituty dědického práva jsou tradičními a dle mého názoru velmi důležitými, s nimiž se v praxi často setkáváme, a proto považuji za důležité nahlížet na ně komplexně, což je z mého úhlu pohledu možné pouze v případě, že je čtenáři osvětlena nejen jejich současná právní úprava, ale také jejich historický vývoj. Na tomto místě je třeba stručně shrnout poznatky vyplývající z této diplomové práce.

Vlastní text práce jsem rozdělila na dvě hlavní kapitoly, jež jsou členěny do podkapitol a případně i tyto podkapitoly se dle potřeby dále člení. V první kapitole jsem se zaměřila na historický vývoj daných institutů, protože jak je v této práci již na mnoha místech zmiňováno, považuji za nezbytné, aby byl čtenáři poskytnut komplexní pohled na danou problematiku, což by bez podrobnějšího historického exkurzu bylo jen těžko dosažitelné. Zabývám se v této části danou problematikou již za dob římského práva, neboť institut povinného dílu má své kořeny právě tam. Dále navazuji úpravou v *o.z.o.*, který představoval velmi důležitý milník historie práva naší země a jako takový je považován za představitele moderní podoby práva. V další podkapitole zmiňuji i úpravu obsaženou ve VN 1937, protože návrh tohoto zákona, který se s *o.z.o.* v mnohém shodoval nebo alespoň inspiroval, tvořil jeden z důležitých inspiračních zdrojů pro současný *NOZ*. Čtvrtá podkapitola první části je věnována úpravě dané problematiky v období od 1. 1. 1951 do 31. 12. 2013. Kapitola druhá je zaměřena na institut povinného dílu a s ním se pojící otázky za účinnosti soudobého *NOZ*.

Institut povinného dílu prošel v průběhu své existence četnými změnami, ale i přes to si udržel svůj původní význam, na jehož základě vznikl už za dob práva římského. Jeho původním významem bylo již za římského práva omezit testovací svobodu zůstavitele, čili upozadit jeden z hlavních dědických principů a naopak

upřednostnit princip rodinné solidarity v podobě ochrany zůstavitelových nejbližších příbuzných, jejichž okruh se postupně měnil. Na tyto dva principy dědického práva, pojící se s institutem povinného dílu, je možné nahlížet tak, že jsou si protikladem. Na základě provedeného historického a současného zmapování dané problematiky je možné vyvodit, že jejich vzájemné postavení bylo vždy odvislé od konkrétní situace, v níž se daná společnost nacházela. Čili v některém období byla upřednostňována autonomie vůle zůstavitele, jindy naopak do popředí vstupoval princip rodinné solidarity. Testovací svoboda zůstavitele byla vnímána jako absolutní pouze na počátku vývoje římského práva, kdy zůstavitel zprvu nebyl ve své testovací volnosti jakkoli omezován. Tento stav samozřejmě lze považovat jako jeden z extrémů, který se od té doby v žádném z občanských zákoníků platných na našem území opětovně neobjevil. Na základě této diplomové práce je patrné, za účinnosti kterých občanských zákoníků byla testovací svoboda vyzdvihována více a za kterých naopak postavena do stínu principu rodinné solidarity. Do první kategorie bych řadila úpravu obsaženou v *o.z.o.*, *VN 1937* a *NOZ*, neboť ve srovnání se zbylými dvěma občanskými zákoníky *OZ 1950* a *OZ 1964* byl nárok nepominutelného dědice na povinný díl znatelně menší, což logicky značí i nižší míru omezení zůstavitelovy autonomie vůle. Naopak za účinnosti *OZ 1950* a *OZ 1964* došlo ke zvýšení nároku nepominutelných dědiců (v někdejší terminologii neopomenutelných dědiců), zejména tomu tak bylo u nezletilých dětí, neboť velikost jejich povinného dílu splývala s velikostí jejich dědického podílu ze zákona, pokud by měl zůstavitel pouze potomky nezletilé, byl ve své testovací svobodě omezen absolutně, na což je opětovně možné nahlížet jako na druhý z extrémů. Z provedeného zmapování vývoje institutu povinného dílu lze vyvodit, že velikost povinného dílu má spíše mírně klesající tendenci, výjimku potvrzující pravidlo představovala pouze úprava v *OZ 1950*, v níž došlo oproti úpravě obsažené v *o.z.o.* i ve *VN 1937* k razantnímu zvýšení nároku zůstavitelových potomků na jejich, v někdejší terminologii, „zákonný podíl“.

Účinností *NOZ* došlo ke znovuoobnovení termínu povinný díl, který byl v období od 1. 1. 1951 do 31. 12. 2013 z právní úpravy zcela vypuštěn a dovozoval se pouze z těch ustanovení, jež se zabývala relativní neplatností závěti, která když byla uplatněna, vznikl potomkům zůstavitele nárok na spolupodílení se na pozůstalosti. Ze zmíněného vyplývá, že co do pojetí institutu povinného dílu se tvůrci *NOZ* inspirovali v úpravách obsažených v *o.z.o.* a *VN 1937* s tím, že tyto

dvě mají přirozeně kořeny v právu římském. Právo na povinný díl je v současné právní úpravě chápáno jako právo obligační, neboť povinný díl je konstruován jako pohledávka nepominutelného dědice vůči dědicům, tato myšlenka má původ v *o.z.o.* Občanské zákoníky z let 1950 a 1964 byly konstruovány tak, že dovoláním se neplatnosti závěti nepominutelný dědic vstoupil do stejného právního postavení, v jakém se nacházeli dědicové závětní, důsledkem čehož vznikalo podílové spoluvlastnictví a nepominutelnému dědicovi tak vznikala nárok přímo na podíl na pozůstalosti. Převzetí pojetí povinného dílu jakožto nároku na výplatu peněz vůči dědicům (odkazovníkům) do současné právní úpravy považují za moudré, jelikož tím, že se prostřednictvím uplatnění nároku na povinný díl nezávadí podílové spoluvlastnictví, se v praxi předchází možným soudním sporům, které jsou pro podílové spoluvlastnictví charakteristické. V čem se naopak tvůrci *NOZ* v *o.z.o.* neinspirovali, je způsob výpočtu povinného dílu, neboť v *o.z.o.* nebyla zakotvena stará římská zásada, podle které se při výpočtu povinného dílu přihlíží ke všem nepominutelným dědicům i za situace, kdy jsou z nějakého důvodu z práva na svůj povinný díl vyloučeni. Prostřednictvím uplatnění této zásady nedochází k nedůvodnému zvyšování hodnoty povinného dílu toho kterého nepominutelného dědice nevyločeného z práva na povinný díl.

Stejně jako byla v průběhu let měněna výše povinného dílu, měnil se i okruh osob spadajících do kategorie nepominutelných dědiců a stejně tak i jejich právní postavení. Lze pozorovat postupné zužování okruhu nepominutelných dědiců. Za období justiniánského práva byli mezi nepominutelné dědice řazeni zůstavitelovi potomci, jeho rodiče a stejně tak i jeho sourozenci. Moderní právní úprava již sourozence nevnímala jakožto nejbližší zůstavitelovy příbuzné, a tudíž od účinnosti *o.z.o.* až do účinnosti *OZ 1964* byly za nepominutelné dědice ze zákona považováni vždy zůstavitelovi potomci a zůstavitelovi rodiče. Změnu tohoto pojetí přinesl až *OZ 1964*, v němž došlo k vymezení ještě užšího okruhu nepominutelných dědiců. Od účinnosti tohoto občanského zákoníku jimi byli pouze zůstavitelovi potomci. Tuto právní úpravu převzal i *NOZ*, čili oproti úpravě povinného dílu, v níž se tvůrci *NOZ* inspirovali předsocialistickou právní úpravou, došlo v otázce nepominutelných dědiců k inspiraci v občanském zákoníku bezprostředně předcházejícím tomu současnému.

Institut započtení na povinný díl dostal v průběhu své existence změn zejména co do pojmosloví, neboť zprvu byl označován nikoli jako započtení, nýbrž

jako vpočtení. Jinak si zachoval svůj původní účel, kterým je dosáhnout spravedlivého rozdělení majetku přecházejícího od zůstavitele k dědici.

Institut vydědění představuje jakousi oporu zůstavitelovy autonomie vůle. Jeho prostřednictvím může zůstavitel vyloučit potomky z práva na povinný díl v případě, že se chovají způsobem, který zákon uvádí jako důvod pro vydědění. Institut vydědění je známý dědickému právu již z dob římského práva. Na základě tvrzení, že tento institut slouží jako opora pro zůstavitele při rozhodování, komu formou posledního pořízení zůstává svůj majetek a zároveň na základě zmapování daného institutu v této diplomové práci jsem dospěla k závěru, že úprava byla za platnosti každého ze zmiňovaných občanských zákoníků nepřímou úměrnou úpravou povinného dílu, který je institutu vydědění protipólem. Jinak řečeno, pokud nepominutelným dědicům náležela vyšší míra ochrany ve smyslu nároku na povinný díl, byla tím negativně ovlivněna možnost zůstavitele tyto nepominutelné dědice nároku na povinný díl zbavit. Zmíněné se projevilo zejména za účinnosti *OZ 1964*, kdy po dobu téměř dvaceti let nebyl institut vydědění do právní úpravy vůbec zahrnut a zůstavitel tak mohl jen stěží ovlivnit, komu se po smrti jeho majetek dostane. Současná právní úprava je podle mého názoru ve vztahu k institutu vydědění upravena podrobně, což spatřuji jako pozitivum oproti předchozím socialistickým právním úpravám. I rozšíření důvodů vydědění vnímám kladně, jelikož tím dochází k posílení zůstavitelovy pořizovací volnosti. Současné právní úpravě lze vytknout, že většina důvodů vydědění je i nadále formulována vágně, což může činit časté výkladové a aplikační problémy, stejně jako znamenat určitou nejistotu pro zůstavitele, který se rozhodne svého potomka vydědit.

V úvodu práce jsem si kladla jako jeden z cílů dospět k určité vývojové linii charakterizující institut povinného dílu. Jak jsem již zmiňovala, v průběhu existence tohoto institutu lze, až na jednu výjimku za účinnosti *OZ 1950*, pozorovat, že ochrana nepominutelných dědiců má spíše klesající tendenci a postupem času dochází k upřednostňování autonomie vůle zůstavitele. Na základě toho vyvozují, že pokud se bude vývojová linie ubírat stále stejným směrem, je možné, že v budoucnu bude institut povinného dílu ještě více upozadřován. Pokud na problematiku nahlédneme optikou zůstavitele, bylo by dle mého názoru v budoucnu vhodné institut povinného dílu částečně omezit především ve vztahu ke zletilým potomkům, u nichž se předpokládá, že jsou schopni sami sebe

bez problémů zabezpečit a tedy není důvod k tomu, aby se jim po zůstaviteli dostávalo materiálního zabezpečení v případě, kdy ten o to nestojí. V praxi totiž nezřídka dochází k situacím, kdy zůstavitel, i přes to, že má nějaký důvod k vydědění potomka, své dítě i tak nevydělí, protože se například domnívá, že se jeho potomek v budoucnu ještě polepší nebo jednoduše proto, že nechce na své okolí působit jako někdo, kdo nedokázal vychovat své dítě dle společenských norem. Následkem toho chrání institut povinného dílu i takového potomka, který si ochranu vzhledem ke svému chování nezaslouží. Právo na povinný díl je dle mého soudu absolutně vhodný v případě nezletilých potomků nebo potomků nesvéprávných, u nichž je předpokládána potřeba vyšší míry ochrany.

Cizojazyčné resumé

The thesis is focused on the issues of The Compulsory Share and Related Matters in Civil law. I concentrate on the evolution of the institute of compulsory share and its relating matters i.e. forced heirs, elimination of the right to compulsory share (in terms of collation with respect to a compulsory share) and disinheritance. Alongside through by summarization of historical progress of inheritance law I outline the inspiration for legal adjustment of these matters covered in current Czech Civil Code by the previous Civil codes and show the development line of the compulsory share institute. Institutes of the inheritance law are traditional and by my opinion very important ones, with whom we come across in practice often, and because of that I find it crucial to look at them in its complexity, which is possible only if the reader understands not only related current legislation but also its historical development.

Text of the thesis is divided into two main chapters, which are divided into subchapters and these are divided into another segments if necessary. In the first chapter I focused on the historical development of stated institutes, because as I state throughout the thesis, I consider it crucial that the reader should be given the complex view on these issues, which would be without the historical perspective very hard to accomplish. In this part I discuss these institutes in the times of Roman Law, because the institute of compulsory share has its roots there. I continue with the Civil Code from 1811, which was very important milestone in the history of Czech law and is considered as a modern Code. In the next chapter I mention the approach to these institutes in the government's proposal of a Civil Code (Draft 1937), because the proposal of this code, which was in many ways similar to the Civil Code from 1811, was one of the biggest inspirations for the current Czech Civil Code. The fourth subchapter of the first part is dedicated to issues of these institutes in the period from 1. 1. 1951 to 31. 12. 2013. The second chapter takes a look onto institutes of the forced share and its related issues in the present Czech Civil Code.

Seznam použité literatury

Knižní literatura

- BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 301 s. ISBN 978-80-7380-292-9.
- BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925 - 2001. Zákony s poznámkami*. Praha: C. H. Beck, 2001, 507 s. ISBN 80-7179-590-9.
- BOUDYŠOVÁ, Vlasta. *Minulost našeho státu v dokumentech*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1971, 333 s.
- ČERNOCH, Radek. Dědické právo za 1. Československé republiky. In: VOJÁČEK, Ladislav a Jaromír TAUCHEN. *Sborníky z doktorandského semináře katedry Dějin státu a práva Právnické fakulty MU č. 3*. Ostrava: KEY Publishing, 2012, s. 13 – 20. ISBN 978-80-7418-154-2.
- ELIÁŠ, Karel. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 315 s. ISBN 978-80-7478-013-4.
- GRÜNWARD, Vendelín. *Právo dědické: podle obecného zákoníku občanského*. Praha: V. Grünwald, 1853, 108 s.
- HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.
- HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského: Rozdíl třetí, Právo obligační. Rozdíl čtvrtý, Právo rodinné. Rozdíl pátý, Právo dědické*. 7. vyd. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského v Bratislavě, 1929, s. 295 - 646.
- HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 311 s., ISBN 978-80-7380-495-4.
- KINCL, Jaromír. *Obecné dějiny státu a práva I.: Dějiny státu a práva ve starověku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1982, 146 s.
- KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

- KNAPP, Viktor; PLANK, Karol. *Učebnice československého občanského práva. Vysokošk. učebnice. Sv. II.* Praha: Orbis, 1965, 571 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. Část I. Výklady úvodní a část všeobecná.* Praha: Všehrd, 1929, 130 s.
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. Část V. Právo dědické.* 2. dopl. vyd. Praha: Všehrd, 1933, 133 s.
- KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945 - 1989.* Praha: Linde, 2009, 426 s. ISBN 978-80-87284-17-9.
- KUKLÍK, Jan. Pokus o přijetí československého občanského zákoníku 1918 – 1948. In: *200 let Všeobecného občanského zákoníku.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 93 – 104. ISBN 978-80-7357-753-7.
- MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá, Právo dědické.* Brno: Barvič & Novotný, 1927, 143 s. Sběrka spisů právnických a národohospodářských; Sv. 28.
- MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo.* Praha: Panorama, 1983, 213 s.
- MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011, 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.
- PETRŽELKA, Karel. Nové československé právo dědické. In: KNAPP, Viktor. *K otázkám nového občanského práva.* Praha: Orbis, 1950, 93 s.
- ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír, ed. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: Díl třetí. (§§ 531 až 858).* Reprint původního vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 680 s. Komentáře velkých zákonů Československých, sv. 1. ISBN 80-85963-74-4.
- SALÁK, Pavel jr. a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937: Inspirace, problémy a výzvy.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, 122 s. Spisy Právnické fakulty MU, řada teoretická, edice Scientia, sv. č. 601. ISBN 978-80-210-8828-3.
- SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku.* Praha: Linde, 2013, 152 s. ISBN 978-80-7201-931-1.
- SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír, ed. *Encyklopedie českých právních dějin, II. svazek D - J.* Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s KEY Publishing, 2015, 883 s. ISBN 978-80-7380-587-6.

- SCHELLEOVÁ, Ilona; SCHELLE, Karel. *Civilní kodexy 1811 - 1950 - 1964*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 602 s. ISBN 80-210-0597-1.
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce. 2.* upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 350 s. ISBN 978-80-7380-566-1.
- SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva: lectori salutem*. Praha: Orac, 2001, 279 s. ISBN 80-86199-32-0.
- SKŘEJPEK, Michal; BLAHO, Peter. *Justiniánské instituce*. Praha: Karolinum, 2010, 411 s. ISBN 978-80-246-1749-7.
- SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. 1. vyd.. Praha: Vesmír, 1921, 104 s.
- ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo. Praktická příručka*. Praha: Leges, 2019, 882 s. ISBN 978-80-7502-345-2.
- VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel; KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

Komentářová literatura

- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. Sv. I*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008, 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7.
- FIALA, Josef; KINDL, Milan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, 866 s. ISBN 978-80-7357-395-9.
- FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 - 1720). Komentář. 1.vyd.* Praha: C. H. Beck, 2015, 633 s. ISBN 978-80-7400-570-1.
- HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku – právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, 380 s.
- KINDL, Milan; ROZEHNAL, Aleš a kol. *Občanský zákoník. Praktický komentář*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, 937 s. ISBN 978-80-7380-742-9.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014, 728 s. ISBN 978-80-7478-579-5.
- ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2. vyd.*, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 696 s. ISBN 978-80-7598-412-8.

- SCHELLE, Karel; TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. 1.vyd. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2012, 1019 s. ISBN 978-80-7418-146-7.

Časopisecká literatura

- BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*. 2013, roč. 19, č. 3, s. 7 - 11. ISSN 1211-0558.
- DADUOVÁ, Martina; HORÁK, Ondřej. Nové dědické právo a meziválečná rekodifikace. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 1, s. 8 - 12. ISSN 1211-0558.
- DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*. 2016, roč. 22, č. 6, s. 15 - 20. ISSN 1211-0558.
- ELIÁŠ, Karel. Rekodifikace občanského práva v postmoderní době. *Právní rozhledy*. 2008, roč. 16, č. 1, s. 1 - 7. ISSN 1210-6410.
- HOJDNOVÁ, Irena. Dědické podíly a jejich výpočty. *Ad Notam*. 2008, roč. 14, č. 4, s. 113 - 121. ISSN 1211-0558.
- KITTEL, David. Neopomenutelný dědic není dědic. *Ad Notam*. 2011, roč. 17, č. 2, s. 14 - 16. ISSN 1211-0558.
- KOHOUTEK, Jan. Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti. *Ad Notam*. 2015, roč. 21, č. 5, s. 3 - 6. ISSN 1211-0558.
- KOLMAN, Petr. Vydědění. *Rekodifikace & praxe*. 2014, roč. 2, č. 3, s. 2 - 4. ISSN 1805-6822.
- MEDUNOVÁ, Renata. Dědic, který nemá být opomenut. *Ad Notam*. 2009, roč. 15, č. 5, s. 169. ISSN 1211-0558.
- MUZIKÁŘ, Ladislav. Dědické podíly a jejich výpočet. (Třetí část – relativní neplatnost závěti, započtení darů). *Ad Notam*. 1997, č. 3, s. 49 - 54. ISSN 1211-0558.
- MUZIKÁŘ, Martin. Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*. 2014, roč. 20, č. 4, s. 7 - 10. ISSN 1211-0558.
- ŘÍHA, Martin ; ŠOLCOVÁ, Pavla. Povinný podíl potomka podle § 479 občanského zákoníku. *Ad Notam*. 2011, roč. 17, č. 2, s. 7 - 13. ISSN 1211-0558.

- ŠUBRTOVÁ, Jitka. Důvody vydědění. *Ad Notam*. 1999, roč. 5, č. 5, s. 95 – 99. ISSN 1211-0558.
- TALANDA, Adam. Právo reprezentace při odmítnutí dědictví s výhradou povinného dílu. *Právník*. 2019, roč. 158, č. 4, s. 406 - 438. ISSN 0231-6625.
- TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta; PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*. 2019, roč. 25, č. 1, s. 27 - 41. ISSN 1211-0558.
- TALANDOVÁ, Iveta. Vydědění dědicky nezpůsobilého potomka. *Ad Notam*. 2019, roč. 25, č. 2, s. 3 - 6. ISSN 1211-0558.
- VOŠLAŘ, Josef. Dědické právo v osnově občanského zákona. *Časopis pro právní a státní vědu*. 1938, roč. 21, s. 347 - 370.

Právní předpisy

- Císařský patent č. 946/ 1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.
- Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.
- Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

- Rozhodnutí Krajského soudu v Praze ze dne 16. září 1953, sp. zn. 22 Co 381/55.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. května 1954, sp. zn. Cz 153/54.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. května 1919, sp. zn. Rv I 221/19, uveřejněné ve sbírce Vážný pod č. 169.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 28. února 1969, sp. zn. 4 Cz 121/68 [R 5/70].

- Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 15. listopadu 2016, sp. zn. 11 Co 433/2016.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. ledna 2004, sp. zn. 30 Cdo 2214/2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. listopadu 2011, sp. zn. 21 Cdo 190/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4393/2017.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. června 1988, sp. zn. 4 Cz 43/88 [R 45/1990 civ.].
- Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 27. července 1944, sp. zn. Rv II 488/43, uveřejněný ve sbírce Vážný pod č. 18787.
- Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. prosince 2017, sp. zn. 10 Co 219/2017.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. dubna 2015, sp. zn. 21 Cdo 2860/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. července 2016, sp. zn. 21 Cdo 4079/2015.

Ostatní zdroje

- *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Národní shromáždění ČSR, 1937, 455 s. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/7035>
- Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb. Komentář k části sedmé: Dědění majetku v osobním vlastnictví. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online], [cit. 26. února 2020]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm
- Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb. In: *Poslanecká sněmovna PČR*. [online] [cit. 26. února 2020]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=362&ct1=0>
- HORÁK, Ondřej. Ochrana nepominutelných dědiců a povinný díl. Journals.muni.cz. [online]. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, č. 3, s. 283 - 286 [cit. 1. března 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/5867>. ISSN 1805-2789.

- SVOBODA, Emil. *Dědické právo. Návrh subkomitétu pro revisi občanského zákoníka pro Československou republiku*. 2. vyd. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1924, 84 s. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/1597>.
- TALANDOVÁ, Iveta. Nepominutelný dědic a jeho právo na povinný díl. *Časopis pro právní vědu a praxi*. [online]. 2017, č. 1, s. 63-72. [cit. 23. února 2020]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6656>. ISSN 1805-2789.
- *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský: návrh superrevisní komise. Díl II. Důvodová zpráva*. Praha: Nákladem Ministerstva spravedlnosti, 1931, 357 s. [online], [cit. 20. února 2020]. Dostupné z: <https://digi.law.muni.cz/handle/digilaw/11516>